

POLITIEKE AFKEER IN PERSPECTIEF: DE VERANDERENDE INVLOED VAN BESTAANSONZEKERHEID EN STATUSANGST OP DE AFKEER VAN GROENLINKS-PVDA TUSSEN 2019 EN 2023

Door: Jasmijn Rijsdijk
studentnummer: S4899043
e-mail: J.rijsdijk@student.rug.nl
Datum: 05-06-2024
Bachelor Werkstuk Sociologie
Begeleider: Rita Smaniotto

Abstract

GroenLinks-PvdA heeft de afgelopen jaren te maken met een groeiende afkeer. Opvallend is dat deze toename samenvalt met een toename van mensen die zich bestaansonzeker voelen. Bestaansonzekereren zijn mensen die zich zorgen maken of ze in de toekomst zichzelf en hun familie kunnen voorzien van de primaire levensbehoeften. De gelijktijdige toename van bestaansonzekereren en de afkeer van GroenLinks-PvdA suggereert een mogelijk verband tussen deze verschijnselen. Dit onderzoek richt zich daarom op de vraag of bestaansonzekerheid een oorzaak zou kunnen zijn van de groeiende afkeer van GroenLinks-PvdA. Ook is er aandacht voor het concept statusangst. Dat is de angst dat hogere maatschappelijke groepen op je neer kijken. Verwacht was dat statusangst de relatie tussen bestaansonzekerheid en de afkeer van GroenLinks-PvdA deels zou kunnen verklaren. Om daarnaast ook te kijken of er wel degelijk een verandering te zien is in de invloed van bestaansonzekerheid op mate van afkeer van GroenLinks-PvdA is er gekeken naar twee jaartallen, namelijk 2019 en 2023. De onderzoeksvraag luidt dan als volgt; hebben bestaansonzekereren een sterkere afkeer van GroenLinks-PvdA? In hoeverre is dit te verklaren door statusangst? Is de rol van bestaansonzekerheid veranderd tussen 2019 en 2023? Voor dit onderzoek is gebruikgemaakt van het LISS-panel, een longitudinale studie. Twee aparte steekproeven, een uit 2019 ($N=566$) en een uit 2023 ($N=321$), zijn geanalyseerd met een logistische regressie. De resultaten tonen echter aan dat bestaansonzekerheid en statusangst vrijwel geen invloed hebben op de afkeer van GroenLinks-PvdA. In 2023 was de invloed zelfs nog kleiner dan in 2019. Doordat er geen invloed is van bestaansonzekerheid op en afkeer van GroenLinks-PvdA, kan statusangst ook geen deel van deze relatie verklaren.

Inhoudsopgave

Abstract	2
Inhoudsopgave.....	3
1. Inleiding	5
2. Theorie	8
2.1 De invloed van bestaansonzekerheid op afkeer van GroenLinks-PvdA	8
2.2 De toenemende invloed van bestaansonzekerheid op afkeer GroenLinks-PvdA.....	10
2.3 Statusangst als verklaring voor de relatie tussen bestaansonzekerheid en afkeer van GroenLinks-PvdA.....	11
2.4 Controlevariabel	12
2.4.1 Geslacht	12
2.4.2 Opleidingsniveau	12
2.4.3 Leeftijd	13
3. Methodes.....	14
3.1 Beschrijving van het LISS-panel.....	14
3.2 Het LISS-panel in dit onderzoek	14
3.3 Operationalisatie.....	15
3.4 Analyse-opzet.....	19
4. Resultaten	22
4.1 Beschrijvende statistieken	22
4.2 Modevaluatie	26
4.2.1 Assumpties	31
4.2.2 Multicollineariteit	31
4.2.3 Uitbijters	32
4.3 Hypothesetoetsing	32
4.3.1 Hypothese 1 en hypothese 2	33
4.3.2 Hypothese 3	34
5. Conclusie en discussie.....	36
Literatuurlijst	40
Bijlage 1.	43
Filter: respondenten.....	43
Missende waarden	44
Variabelen operationalisatie en descriptieve statistieken: 2019	46
Variabelen operationalisatie en descriptieve statistieken: 2023	55
Operationalisatie controlevariabelen: 2019 en 2023	63
Bijlage 2	68

Filter: missende waarden.....	68
Bivariate analyse: 2019	69
Bivariate analyse: 2023	74
Logistische regressie analyse: 2019	78
Logistische regressie analyse: 2023	81
Lineaire regressie: 2019	84
Lineaire regressie: 2023	84
Propertes en gemiddelden voor afkeer GroenLinks-PvdA: 2019	85
Propertes en gemiddelden voor afkeer GroenLinks-PvdA: 2023	87
Bijlage 3	89
Controleren van de assumpties logistische regressie.....	89
Controleren assumpties lineaire regressie: 2019	89
Controleren assumpties lineaire regressie: 2023	91
Assumpties controleren lineaire regressie van model 3: 2019	92
Assumpties controleren lineaire regressie van model 3: 2023	94
Multicollineariteit (VIF).....	96
Uitbijters en invloedrijke punten	97

1. Inleiding

Na de Tweede Kamer verkiezing in 2023 heeft de nieuwe samengestelde partij GroenLinks-PvdA 26 zetels weten te bemachtigen. Ondanks dat de partij meer zetels in de kamer heeft dan de VVD, die voorheen de grootste partij in de Tweede Kamer was, voelt de uitslag als een nederlaag. Frans Timmermans, de lijsttrekker van GroenLinks-PvdA, liet in zijn toespraak na de exitpoll duidelijk blijken zeer teleurgesteld te zijn in de uitkomst (NOS, 2023). De onbetwiste winnaar van de verkiezingen is namelijk de PVV, waarmee GroenLinks-PvdA absoluut niet wil samenwerken, vanwege hun fundamentele verschillende visies op de toekomst van Nederland. Voorbeelden hiervan zijn het standpunt van de PVV dat er minder asielzoekers naar Nederland moeten komen en hun afkeer tegen de moslimgemeenschap, terwijl GroenLinks-PvdA juist tolerant is richting beide groepen.

Het stemgedrag van veel Nederlanders laat blijken dat er een strijd tussen extreemrechts en links aan de gang was. De grote overwinning van de PVV met 37 zetels, wat een winst is van 20 zetels ten opzichte van voorgaande jaren, laat namelijk zien dat veel Nederlanders denken dat een rechts kabinet een oplossing is voor problematiek in Nederland, aldus Frans Timmermans (NOS, 2023). Sommige PVV-stemmers laten weten dat zij niet voor deze partij gestemd hebben vanwege de standpunten, maar dat het vooral een tactische zet geweest is om GroenLinks-PvdA niet te laten winnen (Van Der Veen, 2023). Tactisch stemmen, zodat een andere partij niet de grootste partij zal worden, duidt op een vorm van afkeer. Hieruit ontstaat het beeld dat er een afkeer van linkse politiek aan het opkomen is.

Het tegenovergestelde gebeurde in 2019, tijdens de Europese parlementsverkiezingen. De partijen GroenLinks en PvdA, die toen nog niet gefuseerd waren, wisten in totaal negen zetels te bemachtigen (Kiesraad, 2020). Dat is meer dan de andere partijen. Het blijkt dus dat ze in 2019 meer aanhang hadden dan in 2023. In deze tussentijd blijkt er dus een soort verschuiving te zijn geweest.

Tegelijkertijd met de verkiezingsnederlaag van GroenLinks-PvdA wordt er steeds meer gediscussieerd over de groeiende groep mensen die zich bestaansonzeker voelen.

Bestaansonzekerheid duidt op het onzekere gevoel dat een individu zijn gezin in de toekomst niet meer kan voorzien van de primaire behoeften, zoals een huis boven je hoofd of eten (Rohde et al., 2016). Deze mensen zullen vaker onzekere banen en inkomenssituaties hebben, en/of precair werk doen (Lambert et al., 2019). Een individu zal niet als bestaansonzeker worden gezien als hij of zij een bepaald inkomen heeft, maar als die zich onzeker voelt op financieel gebied. De toename van bestaansonzekerheid kan worden toegeschreven aan een stijging van werkloosheid (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2023) en de hoge inflatie van de afgelopen jaren (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2024). In dit onderzoek gaat er dus gekeken worden of het ervaren van bestaansonzekerheid van invloed is op het hebben van een afkeer van GroenLinks-PvdA.

De hypothesen over de invloed van bestaansonzekerheid op de afkeer van GroenLinks-PvdA en of deze groter is geworden door de jaren heen worden afgeleid door twee theorieën. Ten eerste de moderniseringstheorie, waaruit blijkt dat de samenleving bestaat uit twee groepen mensen; een groep met postmaterialistische waarden en een groep met materialistische waarden (Inglehart, 2018). Ten tweede de Cultural Backlash theorie, die stelt dat er een groep mensen in de samenleving is die aan het terugvallen zijn op de materialistische waarden, nadat er eerst een grote groei in postmaterialistische waarden was (Norris & Inglehart, 2019). In de tussentijd krijgen mensen met materialistische waarden een steeds grotere afkeer van de mensen met postmaterialistische waarden.

Daarnaast is er een mogelijkheid dat de groei van bestaansonzekerheid deels gepaard gaat met het gevoel van statusangst. Als een individu statusangst ervaart heeft hij of zij een angstig gevoel dat mensen met een hogere maatschappelijke status, bijvoorbeeld de elite, op hen neerkijkt. Bestaansonzekereren staan vaker lager op de statusladder en ervaren daardoor ook sneller statusangst dan de rest van de bevolking. Het is dus mogelijk dat statusangst onder bestaansonzekereren ervoor zorgt dat er meer afkeer is tegen GroenLinks-PvdA, aangezien deze partij door sommige burgers als ‘elite’ partij wordt gezien. Door te onderzoeken of de relatie tussen bestaansonzekerheid en de afkeer van GroenLinks-PvdA mogelijk loopt via statusangst kan er gekeken worden of misschien niet de economische onzekerheid een invloed heeft, maar juist het gevoel van statusangst van een persoon.

Het onderzoek wordt uitgevoerd om een poging te doen om te begrijpen waarom GroenLinks-PvdA toenemende afkeer ondervindt. In wetenschappelijke studies over de veranderingen van Nederlandse politieke voorkeuren wordt de aandacht vooral gelegd op de groeiende aanhang van populistische partijen, zoals de PVV, terwijl er minder bekend is over de afkeer van progressieve/linkse partijen. Dat er minder aandacht is voor de afkeer van progressieve/linkse partijen blijkt uit het lezen van artikelen over de verandering van de Nederlandse politiek. De aandacht ligt daarbij vooral op de groei van extreem rechts en het populisme. Door de focus te leggen op de socialistische en linkse partijen probeert dit onderzoek een andere kant van de verandering van de Nederlandse politiek te onderzoeken. Daarmee zal dit onderzoek bijdragen aan het wetenschappelijke en politieke debat.

De uiteindelijke onderzoeksvraag is als volgt: Hebben bestaansonzekereren een sterkere afkeer van GroenLinks-PvdA? In hoeverre is dit te verklaren door statusangst? Is de rol van bestaansonzekerheid veranderd tussen 2019 en 2023? In dit onderzoek wordt er gebruik gemaakt van data van het LISS-panel (Longitudinal Internet studies for the Social Sciences), dat verzameld is door de non-profit instituut Centerdata (Tilburg University, The Netherlands). Het panel bestaat uit een representatieve groep Nederlanders die maandelijks vragenlijsten invullen over onderwerpen als politieke opvattingen, inkomen, en persoonlijke waarden.

2. Theorie

2.1 De invloed van bestaansonzekerheid op afkeer van GroenLinks-PvdA

De afgelopen paar decennia zijn postmaterialistische waarden veel meer van belang geworden dan materialistische waarden (Verhoeven, 2021). De moderniseringstheorie omvat deze verandering in de samenleving. Mensen met materialistische waarden hebben meer focus op fysieke en economische waarden, zoals het verdienen van genoeg geld en het kunnen voorzien van de primaire behoeftes. De mensen met postmaterialistische waarden focussen zich juist meer op autonomie en zelfexpressie.

Door onder andere de welvaartsgroei en de welvaartsstaat in Nederland hoeven mensen zich minder zorgen te maken over de materialistische behoeftes. Door de verbetering van de welvaart gingen meer mensen zich focussen op hun vrijheid en hoefden ze minder aandacht te besteden aan het verdienen van genoeg geld om van te eten of een huis boven hun hoofd te krijgen (Inglehart, 2018). Er kwamen vangnetten, waardoor als iemand geen werk meer heeft, diegene een uitkering kan ontvangen. Nederlanders hoefden zich minder druk te maken over het vervullen van primaire behoeftes, oftewel overleven. Door deze veranderingen in de samenleving kwam er meer nadruk te liggen op postmaterialistische behoeftes zoals vrijheid, zelfexpressie en samenhang, en sociaal belang zoals het klimaat (Inglehart, 2018). Andere voorbeelden van postmaterialistische waarden zijn het belangrijk vinden van het milieu en tolerantie naar buitenlanders.

De overgang van materialistische waarden naar postmaterialistische waarden geldt alleen niet voor alle Nederlanders. Volgens de Cultural Backlash theorie, die al geïntroduceerd is in de inleiding, is er een groep mensen die nog steeds vooral materialistische waarden belangrijk vindt (Norris & Inglehart, 2019). Door sociale veranderingen wordt de kloof tussen de mensen met materialistische en postmaterialistische waarden steeds groter. Deze kloof komt vooral tot uiting in de afkeer die materialistische mensen voelen tegenover postmaterialistische mensen. Beide groepen hebben hun eigen waarden en daarmee ook politieke voor- en afkeuren. Wanneer een persoon zijn primaire behoeftes namelijk niet kan vervullen kan dat duiden op het hebben van materialistische waarden. Dat is zo, omdat deze persoon zich zorgen maakt over zijn eigen welzijn, voordat hij of zij na wil denken over de

samenhorigheid of het klimaat. Het zijn van een bestaansonzekere kan er dus voor zorgen dat een persoon eerder materialistische waarden heeft (Inglehart, 2018).

De partij GroenLinks-PvdA heeft veel standpunten in het programma staan die passen bij postmaterialistische waarden (GroenLinks PvdA, 2023b). Het eerste voorbeeld hiervan is klimaatverandering, GroenLinks-PvdA is een partij die zich richt op meer natuur en beter klimaat (GroenLinks PvdA, 2023b). Deze partij vindt het heel belangrijk dat er goed wordt nagedacht over gevolgen voor het klimaat. Wanneer je het programma van de partij bekijkt wordt ook al snel duidelijk dat klimaat en natuur centraal staan voor de partij. Het richten op klimaatverandering kan geplaatst worden onder postmaterialistische waarden, omdat het vooral focust op een sociaal fenomeen. De meeste mensen hebben baat bij een beter klimaat, maar het is wel iets waar mensen pas over na denken wanneer ze hun eigen zaken op orde hebben. Een tweede voorbeeld is dat de partij tolerant is naar buitenlanders en immigranten in Nederland (NOS, 2023).

De postmaterialistische uitgangspunten van GroenLinks-PvdA zorgen er dan ook voor dat bestaansonzekeren zich niet kunnen identificeren met die partij. De verandering van het klimaat zal bijvoorbeeld helemaal onderaan het lijstje staan van de zorgen van bestaansonzekeren. Klimaat is een onderwerp dat bestaansonzekeren minder belangrijk vinden dan de rest van de bevolking (Panarello, 2021). Het behouden van hun baan of het betalen van huur en eten heeft namelijk een veel directer effect op hun welzijn dan dat verandering aan het klimaat zal doen, wat duidt op materialistische waarden. Zij willen dat er eerst verandering in hun eigen situatie komt, de rest komt later. Doordat GroenLinks-PvdA zich zo focust op het klimaat en de natuur kunnen bestaansonzekeren het gevoel krijgen dat ze vergeten worden. Ook de standpunten over immigranten en buitenlanders komen niet overeen met hun materialistische waarden. Bestaansonzekeren kunnen een negatievere blik hebben richting immigranten en asielzoekers (De Vries, 2018). Deze groepen worden gezien als een bedreiging, omdat ze hun banen ‘afpakken’ en eerder aan sociale/betaalbare woningen komen (Ausserladscheider, 2019).

Samenvattend hebben bestaansonzekereren dus materialistische waarden, terwijl GroenLinks-PvdA standpunten heeft die gebaseerd zijn op postmaterialistische waarden. Daardoor zullen bestaansonzekereren dus een afkeer ontwikkelen van deze partij. Hieruit volgt hypothese 1: bestaansonzekereren hebben eerder een afkeer van GroenLinks-PvdA dan de rest van de bevolking.

2.2 De toenemende invloed van bestaansonzekerheid op afkeer GroenLinks-PvdA

De toenemende bestaansonzekerheid in Nederland zorgt voor wrijving in de politiek en binnen de samenleving. De groeiende bestaansonzekerheid brengt namelijk problemen met zich mee, veel mensen kunnen namelijk hun boodschappen of huur niet meer betalen. Daardoor willen de bestaansonzekereren verandering in Nederland op het gebied van economische verbetering, hiermee wordt geduid op materialistische waarden. Terwijl andere Nederlanders weinig tot geen problemen ervaren in hun economische welvaart en daarom juist verbetering willen zien in bijvoorbeeld het klimaat, dit verwijst naar mensen met postmaterialistische waarden. De tegenstellingen van deze mensen zorgt voor de groeiende kloof in de samenleving, zoals de Cultural Backlash theorie stelt (Norris & Inglehart, 2019).

De groeiende kloof gaat gepaard met een steeds sterkere afkeer van mensen met postmaterialistische waarden door materialistische mensen. Naarmate meer mensen bestaansonzeker worden en materialistische waarden ontwikkelen, wordt het probleem van onzekerheid in Nederland groter. Partijen die zich minder richten op de waarden van bestaansonzekereren, zoals GroenLinks-PvdA, zullen daardoor meer weerstand ondervinden. Hoe groter de problemen worden, hoe meer weerstand er zal zijn richting de mensen en partijen die minder aandacht voor deze problemen hebben. De stijgende bestaansonzekerheid in Nederland lijkt daardoor van invloed te zijn geweest op de groeiende afkeer van GroenLinks-PvdA.

In 2019 behaalden GroenLinks en PvdA samen de meeste zetels in het Europese parlement (Kiesraad, 2020). In 2023 bleek er echter veel weerstand te zijn ontstaan tegen de gefuseerde partij, zoals in de inleiding is besproken. De verwachting is daarom dat door de groei van

bestaansonzekerheid in deze periode de afkeer van GroenLinks-PvdA kan verklaren, en dat ook de rol van bestaansonzekerheid groter is geworden.

In dit onderzoek wordt daarom aan de hand van de Cultural Backlash theorie hypothese 2 getoetst: in het jaar 2023 zal het effect van bestaansonzekerheid op het hebben van een afkeer van GroenLinks-PvdA groter zijn dan in het jaar 2019.

2.3 Statusangst als verklaring voor de relatie tussen bestaansonzekerheid en afkeer van GroenLinks-PvdA

Het ervaren van bestaansonzekerheid kan ervoor zorgen dat mensen het fenomeen statusangst ervaren. De mensen die statusangst ervaren, hebben het gevoel dat een ‘hogere’ sociale klasse, vaak hoger opgeleiden of mensen met een hoger inkomen, boven hen staan en hen minachtend behandelen of op ze neerkijken (De Botton, 2004). Wanneer iemand lager op de sociale ladder staat zal hij of zij sneller het gevoel hebben dat hogere klassen op hen neer kijken. De verwachting is dat bestaansonzekereren eerder statusangst ervaren, omdat bestaansonzekereren vaker onder op de statusladder staan. Ze krijgen deze positie door het hebben van onzekere banen, ze worden minder goed betaald, zijn lager opgeleid, en/of hebben een lage sociaaleconomische status.

Het ervaren van statusangst zal ervoor zorgen dat mensen eerder een afkeer hebben van groepen die volgens hen op ze neerkijken. Ze gaan deze groep als de ‘elite’ beschouwen, die zich in hun ogen superieur voelt. Superioriteit impliceert dat de ‘elite’ beter zou zijn dan anderen, waardoor er gevoelens van afkeer opgewekt worden. Deze gevoelens zorgen voor een segregatie tussen bestaansonzekereren en de zogenaamde ‘elite’. Deze segregatie zorgt voor weinig tot geen contact tussen de groepen, en mensen beperken zich hierdoor tot interactie binnen hun eigen sociale groep (Bruneau et al., 2017). Dit fenomeen kan leiden tot het voelen van een sterke verbondenheid met je eigen groep, maar ook zeker voor een afkeer naar de andere groep (Bruneau et al., 2017).

Als mensen statusangst ervaren zijn ze dus bang dat een hogere sociale klasse op hun neerkijkt, waardoor ze zich af gaan zetten van de elite. GroenLinks-PvdA heeft het imago van een ‘elite’ partij die vooral voor de hoger opgeleiden opkomt. Hierdoor ontwikkelen mensen met statusangst uiteindelijk een afkeer van GroenLinks-PvdA.

Hieruit volgt hypothese 3: de samenhang van bestaansonzekerheid en het hebben van een afkeer van GroenLinks-PvdA wordt gedeeltelijk verklaard door statusangst.

2.4 Controlevariabel

2.4.1 Geslacht

De eerste controlevariabele is geslacht. Uit onderzoek blijkt dat vrouwen vaker op linkse partijen stemmen dan mannen en minder snel een afkeer hebben van GroenLinks-PvdA dan mannen (EenVandaag, 2019). Mannen daarentegen zijn over het algemeen minder bezorgd of geïnteresseerd in de klimaatcrisis en ze vinden het vaker onzinniger dan vrouwen, (Panarello, 2021). Aangezien linkse partijen, zoals GroenLinks-PvdA, zich vaak richten op klimaatproblemen, is het aannemelijk dat vrouwen minder vaak een afkeer hebben van deze partijen.

Zowel de steekproef uit 2019 als die uit 2023 bevatten meer mannen, wat het cruciaal maakt om voor geslacht te controleren. Door geslacht als controlevariabele te gebruiken, wordt gewaarborgd dat geslacht geen invloed heeft op de uitkomst van het onderzoek.

2.4.2 Opleidingsniveau

Opleidingsniveau kan van invloed zijn op het hebben van een afkeer van GroenLinks-PvdA. Lager opgeleide Nederlanders stemmen over het algemeen minder links dan dat hoger opgeleiden doen (Nidi, 2021). Door hun onderwijsachtergrond hebben lager opgeleiden vaak een andere kijk op de wereld dan hoger opgeleiden, wat leidt tot verschillende meningen en wereldbeelden (Borgonovi, 2012). Het is dan ook niet verassend dat er een verschil is in stemgedrag. Hoger opgeleiden stemmen eerder op GroenLinks-PvdA dan lager opgeleiden, wat zou kunnen betekenen dat lager opgeleiden een grotere afkeer hebben van deze partijen.

Uit de cijfers van de Tweede Kamer verkiezingen in 2023 blijkt dat bijna de helft van alle GroenLinks-PvdA stemmers hoog opgeleid is (EenVandaag, 2023).

Opleidingsniveau kan ook een invloed hebben op het ervaren van bestaansonzekerheid, vanwege lagere inkomens of het hebben van onzekerdere banen in vergelijking met hoger opgeleiden. Daarom is het essentieel om in dit onderzoek rekening te houden met het opleidingsniveau van een persoon in dit onderzoek.

2.4.3 Leeftijd

Als laatste wordt er ook voor leeftijd gecontroleerd. Leeftijd kan namelijk van invloed zijn op de manier waarop mensen naar politieke partijen kijken. De PvdA was oorspronkelijk een partij die, zoals de naam al aangeeft, opkwam voor arbeiders. In de jaren 50 en 60 veranderde de koers van de PvdA van een arbeiderspartij naar een meer linkse partij. Mensen die in die periode leefden, toen de PvdA nog een socialere partij was, kunnen nog steeds dezelfde kijk op de partij hebben als toen. Terwijl jongere mensen juist een heel ander, moderner beeld kunnen hebben van de partij. Dit verschil in perceptie kan doorwerken in de mate van afkeer van GroenLinks-PvdA.

Daarnaast heeft leeftijd invloed op hoe belangrijk iemand het klimaat vindt. Hoe ouder iemand is, hoe minder belangrijk zij klimaatverandering doorgaans vinden (Panarello, 2021).

Jongere mensen zijn opgeroeid met meer zekerheid dan de oudere generatie, waardoor jongeren over het algemeen meer postmaterialistische waarden hebben in plaats van materialistische waarden (Norris & Inglehart, 2019). Dit verschil in waarden tussen de generaties heeft geleid tot een generatiekloof (Norris & Inglehart, 2019). Ook leeftijd kan dus van invloed zijn op het hebben van een afkeer van GroenLinks-PvdA.

3. Methoden

3.1 Beschrijving van het LISS-panel

In dit onderzoek wordt gebruikgemaakt van de LISS-dataset, die verzameld is via het LISS-panel. Dit panel bestaat uit ongeveer 5000 huishoudens in Nederland, met in totaal ongeveer 22926 individuele respondenten (How It Works - LISS Panel, 2023). Van al deze respondenten zijn er volgens de site van het LISS-panel ongeveer 7500 nog actief lid. Sinds oktober 2007 vullen de panelleden regelmatig online vragenlijsten in, die zij opgestuurd krijgen. Jaarlijks wordt er, een uniforme vragenlijst, bekend als de LISS core study, naar alle leden gestuurd om veranderingen in hun leven en levensomstandigheden te meten (How It Works - LISS Panel, 2023). Daarnaast krijgen leden ook maandelijks vragenlijsten opgestuurd, die ongeveer 60 minuten in beslag nemen om in te vullen. Deze vragenlijsten worden naar een steekproef van de leden gestuurd. Voor het invullen van deze vragenlijsten ontvangen de respondenten een kleine compensatie.

Een bijzonder kenmerk van het LISS-panel is dat mensen zich niet zelf kunnen registreren voor deelname, maar een uitnodiging moeten ontvangen. De leden van het LISS-panel zijn benaderd door onderzoekers via brieven, telefoontjes of zelfs huisbezoeken. Normaal gesproken kunnen mensen zichzelf aanmelden om deel te nemen aan een longitudinale studie, waardoor er al snel een specifieke groep zich aanmeldt voor dit soort onderzoeken. Bijvoorbeeld van mensen die vooral deelnemen vanwege de compensaties. Bovendien wordt ervoor gezorgd dat ook mensen zonder internet of computer toegang kunnen krijgen tot de vragenlijsten door hen computers ter beschikking te stellen. Dit maakt deelname mogelijk voor minderbedeelde mensen en zorgt voor een representatiever beeld van de Nederlandse populatie.

3.2 Het LISS-panel in dit onderzoek

Voor dit onderzoek werden variabelen verzameld uit drie verschillende vragenlijsten: de achtergrondvariabelen vragenlijst, politics and values vragenlijst en social exclusion, control and financial scarcity vragenlijst. Deze vragenlijsten werden afgenomen tussen april 2018 en maart 2019 en tussen maart 2022 en maart 2023. De vragen varieerden van stellingen waarop

respondenten konden antwoorden met ‘eens’ tot ‘oneens’ op een schaal. Niet alle leden van het LISS-panel ontvingen deze vragenlijsten, waardoor de steekproef veel kleiner is dan de 7500 actieve leden die het panel heeft. Voor deelname aan dit onderzoek moesten de respondenten alle drie de vragenlijsten hebben ontvangen en ingevuld. Respondenten die dus niet de drie vragenlijsten hebben ingevuld, werden uit de steekproef verwijderd.

Bovendien zijn alleen huishoudhoofden gebruikt in het onderzoek om ervoor te zorgen dat de respondenten onafhankelijk van elkaar waren. Als respondenten deel uitmaken van een gezin, zouden ze namelijk niet onafhankelijk van elkaar zijn. In bijlage 2 is te zien welk filter is gebruikt om alleen huishoudhoofden en mensen die de vragenlijsten hadden ontvangen, in de steekproef te behouden.

Aangezien dit onderzoek twee jaartallen vergelijkt, zijn er ook twee datasets gebruikt van verschillende jaren. De dataset uit 2019 bevatte 627 respondenten, terwijl de dataset uit 2023 er 351 bevatte. Deze aantallen zijn met de non-respons erbij. Wanneer alles non-respons uit de steekproeven werd verwijderd, bleven er 566 respondenten over in 2019 en 321 in 2023. Het is belangrijk om op te merken dat de huishoudhoofden in de eerste datasets ook in de tweede dataset voorkomen, omdat een longitudinale dataset is gebruikt.

Opvallend was dat de meeste non-respons voorkwam bij de vraag over de mening over GroenLinks-PvdA. In 2019 gaven 26 respondenten geen antwoord, terwijl dat aantal in 2023 steeg naar 51. Dit aantal non-respons is opvallend hoog in verhouding tot de steekproefgrootte in 2023 ($N=351$). Een mogelijke verklaring hiervoor is dat sommige respondenten een sterke mening hebben over GroenLinks-PvdA en daarom de vraag volledig hebben overgeslagen.

3.3 Operationalisatie

In deze paragraaf wordt er per variabele besproken hoe deze gemeten is. Daarnaast is er bij de variabelen met een schaalscore een Cronbach's alpha berekend om de betrouwbaarheid te onderzoeken. De vragenlijsten in 2019 en 2023 hebben op dezelfde manier de vragen gesteld, waardoor de variabelen in beide steekproeven op dezelfde manier zijn gemeten. Wel zijn er

twee verschillende variabelen gemaakt van de afkeer van GroenLinks-PvdA, bestaansonzekerheid en statusangst. Een variabele meet dan bijvoorbeeld de afkeer van GroenLinks-PvdA in 2019 en de ander in 2023.

Afkeer van GroenLinks-PvdA

Om de afkeer van GroenLinks-PvdA te meten zijn er twee vragen uit de *politics and values* vragenlijst gebruikt: (1) Wat vind je van de PvdA? en (2) Wat vind je van GroenLinks?. De respondenten konden op beide vragen antwoord geven aan de hand van een schaal van 0 tot 10. Waarbij 0= zeer onsympathiek en 10= zeer sympathiek. De items zijn bij elkaar gevoegd tot een schaalscore. De schaalscore is gemaakt aan de hand van het gemiddelde van de twee items (Voor 2019: Cronbach's alpha= 0,805; voor 2023 Cronbach's alpha= 0,876).

Om ervoor te zorgen dat een hogere score duidt op een grotere afkeer van GroenLinks-PvdA, zijn de coderingen van de items gespiegeld. Deze schaalscore is eerst gebruikt om een lineaire regressie te kunnen uitvoeren. Waarbij mensen dus een score konden halen van 0 tot 10 op de afkeer van GroenLinks-PvdA. Na het controleren van de assumpties van een lineaire regressie is gebleken dat een logistische regressie beter bij de data past. Om een logistische regressie te doen is het noodzakelijk om van de afhankelijke variabele, dus afkeer van GroenLinks-PvdA, een dummy variabele te maken.

Om een dummy variabele te maken moest er een grens getrokken worden wanneer iemand gezien wordt als een persoon met een afkeer van GroenLinks-PvdA. Er is voor gekozen om de respondenten met een schaalscore 6 of hoger te identificeren als het hebben van een afkeer van GroenLinks-PvdA (=1) en een schaalscore lager dan een 6 zal dan betekenen dat de respondent geen afkeer heeft (=0). Er is gekozen voor deze grenswaarde voor het hebben van een afkeer, omdat een schaalscore van 5 gezien kan worden als neutraal. Dus dan krijgt alles hoger dan een 5 al snel een negatievere lading. Om niet te dicht bij de neutrale 5 te blijven is er gekozen voor een 6 of hoger als een indicatie van een afkeer.

Bestaansonzekerheid

Bestaansonzekerheid is gemeten door respondenten te vragen naar hoe zij hun financiële situatie ervaren. De volgende paar items komen uit de *Social exclusion, control and financial scarcity* vragenlijst: (1) Ik heb vaak geen geld voor de dingen die ik echt nodig heb; (2) Ik maak me vaak zorgen over geld, en (3) Ik heb het gevoel dat ik weinig controle heb over mijn financiële situatie. De respondenten konden antwoord geven op de stellingen aan de hand van een schaal van 1 tot 7, waarbij 1= helemaal oneens en 7= helemaal eens. De scores zijn niet gespiegeld of gehercodeerd, waardoor een hoge score op bestaansonzekerheid ook een hoge mate van bestaansonzekerheid betekent. De stellingen zijn bij elkaar gevoegd tot een schaalesscore. Dit is gedaan door het gemiddelde te berekenen van de drie items. De schaal laat een goede betrouwbaarheid zien (Voor 2019: Cronbach's alpha= 0,810; voor 2023: Cronbach's alpha= 0,832).

De items die bestaansonzekerheid meten zijn allemaal subjectief. Bestaansonzekerheid is namelijk een gevoel dat iemand kan ervaren, waar er geen duidelijk onderscheid in gemaakt kan worden op objectief niveau. Een persoon die een hoog inkomen heeft kan ook bestaansonzekerheid ervaren, door bijvoorbeeld schulden of het hebben van hoge vaste lasten. Bestaansonzekerheid is daarmee dus echt een gevoel dat iemand heeft. Een persoon die een laag inkomen heeft zal eerder bestaansonzekerheid kunnen ervaren, maar dat is nog geen zekerheid. Er zullen namelijk ook genoeg mensen met een laag inkomen niet bestaansonzeker zijn. Dat is waarom er gekozen is voor een subjectieve aanpak op bestaansonzekerheid, om zo het objectieve inkomen niet een directe rol te geven in het ervaren van bestaansonzekerheid.

Statusangst

Statusangst is gemeten aan de hand van twee stellingen. De volgende stellingen uit *de social exclusion, control and financial scarcity* vragenlijst zijn gebruikt om het concept statusangst te meten: (1) Vanwege mijn financiële situatie voel ik mij afgewezen door de maatschappij, en (2) Vanwege mijn financiële situatie voel ik mij buitengesloten door de maatschappij. Op deze twee stellingen kon de respondent antwoord geven aan de hand van een schaal van 1 tot 7, waarbij 1= helemaal oneens en 7= helemaal eens. De scores zijn niet gespiegeld of gehercodeerd, waardoor een hoge score op statusangst betekent dat de respondent een hogere

mate van statusangst ervaart. Om een schaalscore te maken is er tussen de twee items een gemiddelde berekend. De schaal laat ook een goede betrouwbaarheid zien (Voor 2019: Cronbach's alpha= 0,968; voor 2023: Cronbach's alpha= 0,949).

De items samen geven een subjectief beeld of iemand statusangst ervaart. Het ervaren van statusangst is iets subjectiefs, omdat het gaat om de persoonlijke ervaring van een respondent. Hierbij is het vrijwel onmogelijk een objectief meetinstrument te maken voor het concept.

Geslacht

Geslacht is gemeten aan de hand van een vraag uit de achtergrondkenmerken vragenlijst. Hierin werd er direct gevraagd naar het geslacht van de respondent. Er zijn twee antwoordmogelijkheden: 1= Man, en 2=Vrouw. Deze variabele is verder niet gehercodeerd of gespiegeld.

Opleidingsniveau

Opleidingsniveau is gemeten aan de hand van een vraag uit de achtergrondkenmerken vragenlijst. Waarbij er gevraagd werd naar wat de hoogste behaalde opleiding met diploma is van de respondenten. Zij konden hier antwoord geven op de volgende categorieën:

Basisonderwijs =1; vmbo =2; havo/vwo =3; mbo =4; hbo =5; wo =6; anders =7; (nog) geen onderwijs afgerond =8; volgt nog geen onderwijs =9. Omdat een hoge waarde op opleidingsniveau met deze codering niet betekent dat de respondent ook hoogopgeleid is, is er besloten de variabele te hercoderen waardoor een hogere waarde op opleidingsniveau nu wel een hogere opleiding betekent. Anders is gecodeerd als missende waarde, omdat het geen duidelijke indicatie geeft van het niveau van de respondent. Het kan gaan om een hogere educatie of juist een lagere, daarom is het beter om deze categorie niet mee te nemen in het onderzoek. Na de hercodering zien de categorieën er als volgt uit: anders= missing; volgt nog geen onderwijs= 1; (nog) geen onderwijs afgerond= 2; basisonderwijs= 3; vmbo= 4; havo/vwo= 5; mbo= 6; hbo = 7; wo= 8.

Leeftijd

Om leeftijd te meten is er gebruik gemaakt van een variabele afkomstig uit de achtergrondkenmerken vragenlijst. Hierin wordt er direct gevraagd naar wat de leeftijd van de respondent is. Deze hebben de respondenten dan zelf ingevuld. Een hogere waarde op deze variabele betekent hoe ouder de respondent is. Deze variabele is verder niet gehercodeerd of gespiegeld. Verder is het goed om te benoemen dat leeftijd gemeten wordt op basis van de data uit 2019. Doordat dezelfde mensen in de steekproef van 2023 zitten is het niet nodig om ook naar de leeftijd van deze steekproef te kijken. De leeftijd is uiteraard wel veranderd in vier jaar tijd, maar deze verandering is voor elke respondent identiek. Waardoor het dus niet nodig is extra te kijken naar de leeftijden in de tweede steekproef.

3.4 Analyse-opzet

In dit onderzoek worden er in totaal drie verschillende hypothesen getoetst:

1. Bestaansonzekereren hebben eerder een afkeer van GroenLinks/PvdA dan de rest van de bevolking.
2. In het jaar 2023 zal het effect van bestaansonzekerheid op het hebben van een afkeer van GroenLinks-PvdA groter zijn dan in het jaar 2019.
3. De samenhang van bestaansonzekerheid en het hebben van een afkeer van GroenLinks-PvdA wordt gedeeltelijk verklaard door statusangst

Deze hypothesen zijn allemaal getoetst aan de hand van een logistische regressie. Er is ervoor gekozen om een logistische regressie te gaan doen, omdat na het controleren van de assumpties van de lineaire regressie gebleken is dat de assumptie van lineairiteit geschonden was. Uit voorzorg is er dus gekozen voor een logistische regressie, hierbij hoeft er namelijk niet aan de assumptie van normaliteit te voldoen. De toetsing van deze assumpties is te vinden in bijlage 3. Deze regressies zijn twee keer uitgevoerd, een keer voor de steekproef uit 2019 en een keer voor de steekproef uit 2023. Voor het toetsen van de hypothesen is er geen keuze gemaakt om naar een specifieke steekproef te kijken. Voor alle drie is er daarom naar de resultaten uit beide jaren gekeken.

De steekproeven komen uit een longitudinaal onderzoek wat niet optimaal is voor dit onderzoek. Er is namelijk interesse in de verandering van de mening van de gehele populatie, en dus niet naar de individuele veranderingen van de respondenten. Als er gebruik zou worden gemaakt van twee cross sectionele onderzoeken had het jaartal opgenomen kunnen worden als moderator in het model, en had de regressie maar een keer uitgevoerd hoeven worden. In totaal zijn er vier modellen getoetst. Het eerste model bevat alleen de afkeer van GroenLinks-PvdA en bestaansonzekerheid. In model 2 zijn daarna alle controlevariabelen toegevoegd. Model 3 bevat alle variabelen, dus de afkeer van GroenLinks-PvdA, bestaansonzekerheid, statusangst en de drie controlevariabelen. Als laatste is er een vierde model geschat, hierin zit alleen statusangst en bestaansonzekerheid. Dit model is geschat aan de hand van een lineaire regressie.

Hypothese 1 is getoetst aan de hand van model 2. In dit model is namelijk te zien of er een relatie is tussen bestaansonzekerheid en een afkeer van GroenLinks-PvdA. Hypothese 2 is ook getoetst aan de hand van model 2, maar er is dan specifiek gekeken naar het verschil tussen model 2 uit 2019 en die uit 2023. Op deze manier was namelijk te onderzoeken of er een verandering te zien is tussen de twee jaartallen en of er dus inderdaad een grotere kloof aan het ontstaan is tussen materialistische en postmaterialistische waarden. Het toetsen van deze twee hypothesen is hand in hand gegaan, omdat er bij het toetsen van hypothese 1 naar beide steekproeven is gekeken, kon er voor hypothese 2 al een conclusie getrokken worden.

Voor het toetsen van Hypothese 3 zijn de modellen 2, 3 en 4 gebruikt. Om er achter te komen of er een mediatie effect is, moesten er verschillende stappen gedaan worden. Ten eerste moet er een effect zijn tussen bestaansonzekerheid en een afkeer van GroenLinks-PvdA, deze is onderzocht bij het toetsen van hypothese 1. Ten tweede moet er een samenhang zijn tussen bestaansonzekerheid en statusangst. Door te kijken naar model 4 en correlaties was dit te onderzoeken. Als laatste moest er gekeken worden of er een effect is tussen statusangst en een afkeer van GroenLinks-PvdA. Door het volgen van deze stappen is er uiteindelijk een conclusie getrokken of er sprake is van een mediatie effect.

Als laatste is er gebruik gemaakt van een significantieniveau van 0,025. Door het toetsen van het dubbele aantal modellen is het nodig om een lager significantieniveau dan normaal te gebruiken ($\alpha=0,05$). Op deze manier is kanskapitalisatie voorkomen.

4. Resultaten

4.1 Beschrijvende statistieken

Tabel 4.1: Beschrijving van de in de analyse opgenomen variabelen 2019: gemiddelde (standaarddeviatie), minimum- en maximumwaarde en totaal aantal respondenten

Variabele	Gemiddelde (st.deviatie)		Minimum		Maximum		N totaal	
	2019	2023	2019	2023	2019	2023	2019	2023
Afkeer GroenLinks-PvdA (Wel=1; niet=0)*	Wel= 27,03% Niet= 72,97%	Wel= 33,02% Niet=66,98%	0,00	0,00	1,00	1,00	566	321
Bestaansonzekerheid	1,943 (1,241)	1,664 (0,997)	1,00	1,00	7,00	7,00	566	321
Statusangst	1,569 (1,202)	1,417 (0,899)	1,00	1,00	7,00	7,00	566	321
Geslacht (man=1; vrouw=2)*	Man= 63,08% Vrouw= 36,92%	Man= 65,42% Vrouw= 34,58%	1,00	1,00	2,00	2,00	566	321
Leeftijd	56,55 (0,698)	62,88 (0,804)	19	19	95	95	566	321
Opleiding	6,045 (1,445)	6,06 (1,406)	2,00	2,00	8,00	8,00	566	321

*Bij nominale variabelen is de frequentieverdeling vermeld in percentages.

In het eerste onderdeel van de resultaten is er gekeken naar de descriptieve statistieken van de steekproeven en ook naar de correlaties tussen de variabelen. Ten eerste kijken we naar tabel 4.1, hierin zijn alle descriptieve statistieken te vinden van beide steekproeven. Het eerste wat opvalt is dat de statistieken van de steekproeven erg overeenkomen, dit is alleen niet vreemd, omdat in de steekproef van 2023 dezelfde mensen zitten als in 2019. In beide steekproeven zitten er weinig mensen die een afkeer van GroenLinks-PvdA hebben (in 2019: 27,03%; in 2023: 33,03%). Ook aan de hand van de gemiddelden van bestaansonzekerheid en statusangst is te zien dat de meeste mensen laag scoren, en dat er dus niet veel mensen in de steekproeven zitten die dit ervaren (voor 2019: $M_{\text{bestaansonzekerheid}}= 1,943$; $sd=1,241$ en $M_{\text{statusangst}}=1,569$; $sd=1,202$; voor 2023: $M_{\text{bestaansonzekerheid}}=1,664$; $sd=0,997$ en $M_{\text{statusangst}}=1,417$; $sd=0,899$).

Wat daarnaast ook opvalt is dat er veel meer mannen dan vrouwen deel uit maken van het onderzoek (voor 2019: man=65,42%; vrouw= 34,58%; voor 2023: man= 63,08%; vrouw= 36,92%). Al eerder is er benoemt dat de verwachting er was dat er meer mannen dan vrouwen in de steekproeven zitten, omdat huishoudhoofden nou eenmaal vaker mannen zijn.

Tabel 4.2: Product-momentcorrelaties van alle variabelen die zijn opgenomen in de analyse; Onder de diagonaal voor 2023 (N=321). Boven de diagonaal voor 2019 (N=566)

	1. Afk. GL-PvdA	2. Bes. Onz.	3. St. Angst	4. Gesl	5. Lft	6. Opl
1. Afkeer GL-PvdA	-	0,037	0,083	0,194**	0,107*	0,171
2. Bestaansonzekerheid	0,018	-	0,607**	0,061	0,195**	0,048
3. Statusangst	0,083	0,554**	-	0,038	-0,019	0,134**
4. Geslacht	0,232**	0,013		-	0,053	0,129
5. Leeftijd	0,049	-0,060	-0,003	0,072	-	0,275
6. Opleiding	0,102	0,151	0,168	0,133	0,168	-

* Significant bij $p < 0,025$, ** significant bij $p < 0,01$

In tabel 4.2 staan de correlaties van alle variabelen uit beide steekproeven. De interessante correlaties om naar te kijken zijn vooral die tussen de onafhankelijke, afhankelijke en de mediatie variabele. De correlatie die het meest opvalt is die tussen bestaansonzekerheid en statusangst, deze is namelijk sterk positief (voor 2019: $r=0,607$; $p < 0,01$; voor 2023 $r=0,554$ met $p < 0,01$). Een positieve correlatie betekent dat mensen die meer bestaansonzekerheid ervaren ook eerder statusangst ervaren. Deze hoge correlatie betekent ook dat er een samenhang is tussen de twee variabelen en dat is een stap die nodig is als er een mediatie effect onderzocht wordt.

Echter, als er gekeken wordt naar de correlatie tussen bestaansonzekerheid en een afkeer van GroenLinks-PvdA, blijkt deze heel klein te zijn in beide steekproeven (voor 2019: $r=0,037$; $p=0,385$; voor 2023: $r=0,018$; $p=0,752$). Dit betekent dat als iemand bestaansonzekerheid ervaart, dit vrijwel niets te maken heeft met of deze persoon ook een afkeer van GroenLinks-PvdA heeft.

Ook de correlatie tussen statusangst en de afkeer van GroenLinks-PvdA is klein voor, zowel 2019 ($r=0,083$; $p=0,049$), als 2023 ($r=0,083$; $p=0,138$). Wanneer iemand statusangst ervaart zal dit ook niet zorgen voor het hebben van een afkeer van GroenLinks-PvdA.

Naast de belangrijkste correlaties is er nog een opvallende correlatie, namelijk die tussen geslacht en afkeer van GroenLinks-PvdA (voor 2019: $r=0,194$; $p < 0,01$ en voor 2023: $r=0,232$; $p < 0,01$). Geslacht blijkt dus een samenhang te hebben met het hebben van een

afkeer van GroenLinks-PvdA. Deze correlatie is een stuk groter dan de correlatie van bestaansonzekerheid met afkeer van GroenLinks-PvdA.

Tabel 4.3: gemiddelden en percentages voor afkeer van GroenLinks-PvdA; 2019 met $N=566$

	Afkeer van GL-PvdA	Geen afkeer van GL-PvdA	
Bestaansonzekerheid	2,017	1,915	$t=0,870$; $p=0,385$
Statusangst	1,732	1,509	$t=1,971$; $p=0,049$
Geslacht	Man=33,6% Vrouw= 15,8%	Man=66,3% Vrouw=84,2%	$\text{Chi}^2= 21,232$; $p<0,001$

Tabel 4.4: gemiddelden en percentages voor afkeer van GroenLinks-PvdA; 2023 met $N=321$

	Afkeer van GL-PvdA	Geen afkeer van GL-PvdA	t(p) of Chi^2
Bestaansonzekerheid	1,689	1,651	$t=0,317$; $p=0,752$
Statusangst	1,524	1,365	$t=0,011$ $p=0,138$
Geslacht	Man=40,9% Vrouw=18%	Man=59,1% Vrouw=82%	$\text{Chi}^2=17,269$; $p<0,001$

In de tabellen 4.3 en 4.4 zijn de proportie en percentages weergegeven voor het hebben van een afkeer van GroenLinks-PvdA, of niet. Op deze manier is het inzichtelijker om de correlaties te interpreteren. Deze proporties en percentages zijn gemaakt voor de hoofdconcepten, namelijk bestaansonzekerheid en statusangst, maar ook voor het controlevariabele geslacht. Van de drie controlevariabelen geeft alleen geslacht een significant verschil weer in het hebben van een afkeer van GroenLinks-PvdA, daarom zijn de andere twee controlevariabelen uitgesloten van deze tabel.

Wanneer er naar de tabellen 4.3 en 4.4 wordt gekeken is te zien dat er vrijwel geen verschil is tussen het gemiddelde van bestaansonzekereren in de groep mensen die een afkeer van GroenLinks-PvdA hebben en die geen afkeer hebben, zowel in 2019 ($M_{afkeer}=2,017$ en $M_{geenafkeer}=1,915$), als in 2023 ($M_{afkeer}=1,689$ en $M_{geenafkeer}=1,651$). Er is te zien dat dit niet overeenkomt met de verwachting dat bestaansonzekereren eerder een afkeer van GroenLinks-PvdA hebben. Bij het gemiddelde van statusangst is er hetzelfde te zien. ($M_{afkeer}=1,732$ en $M_{geenafkeer}=1,509$) als in 2023 ($M_{afkeer}=1,524$ en $M_{geenafkeer}=1,365$). Ook hier is er dus geen duidelijke invloed te zien van het ervaren van statusangst om een afkeer te hebben van GroenLinks-PvdA.

Een opvallend resultaat is dat een grote meerderheid van de vrouwen geen afkeer van GroenLinks-PvdA hebben (voor 2019: $percentage_{afkeer}=15,8\%$ en voor 2023: $percentage_{afkeer}=18\%$), terwijl de mannen bijna de twee keer zo snel een afkeer hebben (voor 2019: $percentage_{afkeer}=33,65$ en voor 2023: $percentage_{afkeer}=40,9\%$). Dit is ook in lijn met wat er in de theorie besproken is, namelijk dat vrouwen meer affiniteit hebben voor linkse partijen dan mannen.

4.2 Modevaluatie

Tabel 4.5: Resultaten van de logistische regressieanalyse met afkeer GL-PvdA als afhankelijke, bestaansonzekerheid als onafhankelijke en statusangst als mediërende variabele, voor 2019

	Model 1 ^a			Model 2 ^a			Model 3 ^a			
	<i>b</i> (SE)	Odds-ratio	BHI 95%	<i>b</i> (SE)	Odds-ratio	BHI 95%	<i>b</i> (SE)	Odds-ratio	BHI 95%	VIF
Intercept	-1,120** (0,176)	0,326		0,406 (0,737)	1,501		0,376 (0,740)	1,457		
Bestaansonzekerheid	0,065 (0,072)	1,067	0,922-1,235	0,115 (0,080)	1,122	0,959-1,313	0,032 (0,103)	1,032	0,843-1,264	1,674
Statusangst							0,129 (0,099)	1,138	0,937-1,383	1,625
Geslacht (1=man; 2=vrouw)				-1,034** (0,224)	0,356	0,229-0,552	-1,044** (0,225)	0,352	0,227-0,548	1,006
Opleidingsniveau				-1,69* (0,069)	0,845	0,738-0,967	-0,162* (0,069)	0,850	0,743-0,974	1,101
Leeftijd				0,013 (0,007)	1,013	1,000-1,026	0,012 (0,007)	1,012	0,999-1,025	1,142
Deviance	659,862			623,385			621,704			
Chi ²	0,745 (<i>p</i> =0,388)			37,222 (<i>p</i> <0,0001)			38,903 (<i>p</i> =0,195)			
Hosmer-Lemeshow	9,424 (<i>p</i> =0,093)			8,476 (<i>p</i> =0,388)			12,791 (<i>p</i> =0,119)			
N	566			566			566			

* Significant bij $p < 0,025$; ** significant bij $p < 0,01$

^a afhankelijke variabele is afkeer GroenLinks-PvdA

	Model 4 ^b	
	<i>b (SE)</i>	<i>p-waarde</i>
Intercept	0,483 (0,303)	0,112
Bestaansonzekerheid	0,598 (0,033)	0,000
Geslacht (1=man; 2=vrouw)	0,009 (0,083)	0,916
Opleidingsniveau	-0,069 (0,029)	0,017
Leeftijd	0,006 (0,003)	0,024
R ² Adjusted	0,380	
F	87,613	0,000
N	566	

^b afhankelijke variabele is statusangst

Tabel 4.6: Resultaten van een regressieanalyse met afkeer GL-PvdA als afhankelijke, bestaansonzekerheid als onafhankelijke en statusangst als mediërende variabele, voor 2023

	Model 1 ^a			Model 2 ^a			Model 3 ^a			
	<i>b</i> (SE)	Odds-ratio	BHI 95%	<i>b</i> (SE)	Odds-ratio	BHI 95%	<i>b</i> (SE)	Odds-ratio	BHI 95%	VIF
Intercept	-0,770** (0,230)	0,463		0,926 (0,974)	2,526		0,723 (0,990)	2,061		
Bestaansonzekerheid	0,037 (0,118)	1,038	0,824-1,308	0,030 (0,124)	1,031	0,808-1,315	-0,084 (0,152)	0,920	0,682-1,239	1,458
Statusangst							0,221 (0,163)	1,248	0,906-1,719	1,468
Geslacht (1=man; 2=vrouw)				-1,144** (0,285)	0,318	0,182-0,557	-1,143** (0,286)	0,319	0,182-0,558	1,006
Opleidingsniveau				-0,077 (0,088)	1,004	0,779-1,100	-0,063 (0,089)	0,939	0,788-1,118	1,074
Leeftijd				0,004 (0,009)	1,004	0,987-1,022	0,004 (0,163)	1,004	0,987-1,022	1,043
Deviance	407,142			387,624			385,743			
Chi ²	0,100 (<i>p</i> =0,752)			19,618 (<i>p</i> =0,001)			21,499 (<i>p</i> =0,170)			
Hosmer-Lemeshow	1,448 (<i>p</i> =0,836)			10,747 (<i>p</i> =0,216)			12,562 (<i>p</i> =0,128)			
N	321			321			321			

* Significant bij $p < 0,025$; ** significant bij $p < 0,01$

^a afhankelijke variabele is afkeer GroenLinks-PvdA

	Model 4 ^b	
	<i>b (SE)</i>	<i>p-waarde</i>
Intercept	1,017 (0,335)	0,003
Bestaansonzekerheid	0,486 (0,043)	0,000
Geslacht (1=man; 2=vrouw)	-0,0,30 (0,088)	0,736
Opleidingsniveau	-0,068 (0,031)	0,027
Leeftijd	0,001 (0,003)	0,824
R ² Adjusted	0,310	
F	36,981	0,000
N	321	

^b afhankelijke variabele is statusangst

De modellen die geschat zijn aan de hand van een logistische regressie zijn weergegeven in de tabellen 4.5 en 4.6, hierin is te zien wat de hellingen en de odds-ratio zijn van alle drie de modellen. Onderaan de tabellen staan de maten om te zien hoe goed een model is, namelijk de Deviance en de Hosmer-Lemeshow toets. Deze maten zullen nu besproken worden om te controleren of de geschatte modellen goed kunnen voorspellen of iemand een afkeer heeft van GroenLinks-PvdA. Hierbij zijn de modellen 1, 2 en 3 geschat aan de hand van een logistische regressie en model 4 door een lineaire regressie. Modellen 1 en 2 zijn gebruikt om te onderzoeken of het ervaren van bestaansonzekerheid invloed heeft op het hebben van een afkeer van GroenLinks-PvdA. Door naar de modellen van beide steekproeven te kijken is er te onderzoeken of er een verandering is in het zijn van een bestaansonzekere en het hebben van een afkeer. Als laatste is er dan nog te onderzoeken of er een mediatie effect is van statusangst op de relatie tussen bestaansonzekerheid en een afkeer van GroenLinks-PvdA. Hiervoor is er gekeken naar de modellen 2, 3 en 4.

Ten eerste wordt er gekeken naar de Deviance, deze laat zien hoeveel fouten het model maakt ten opzichte van het lege model. Een dalende Deviance is een goed teken, omdat dat betekent dat wanneer een variabele wordt toegevoegd het model minder fouten maakt. In beide tabellen is te zien dat de Deviance daalt naarmate er variabelen toegevoegd worden ($Deviance_{model1}=659,862$; $Deviance_{model2}=623,385$; $Deviance_{model3}=621,704$). Het toevoegen van variabelen zorgt dus voor betere modellen. In tabel 4.6 is ook te zien dat de Deviance kleiner wordt naarmate er variabelen aan de modellen toegevoegd worden ($Deviance_{model1}=407,142$; $Deviance_{model2}=387,624$; $Deviance_{model3}=385,743$).

Daarna de Hosmer-Lemeshow, in tegenstelling tot de meeste toetsen is de Hosmer-Lemeshow belangrijk dat deze niet significant is. Wanneer deze toets significant is zijn de geobserveerde en verwachte observaties niet gelijk aan elkaar en is daarmee een minder goede voorspeller. In tabel 4.5 is te zien dat alle modellen een niet significante waarde hebben op deze toets, dus deze modellen kunnen een goede voorspelling maken of iemand een afkeer heeft van GroenLinks-PvdA of niet. In tabel 4.6 zijn ook alle modellen niet significant.

Het vierde model heeft andere maten om de bruikbaarheid van een model te testen dan de andere modellen, omdat deze geschat is met een lineaire regressie. Bij dit model is er gekeken naar de F-toets. Deze toets is significant, dit betekent dat het model significant meer kan verklaren dan het lege model (2019: $F=87,613$; $p<0,001$ en 2023: $F=36,981$; $p<0,001$). Ook is te zien aan de R^2 Adjusted dat er redelijk wat variantie verklaard kan worden (2019: $R^2_{adj}=0,380$ en 2023: $R^2_{adj}=0,310$).

De modellen zijn dus allemaal bruikbaar en redelijk goede voorspellers voor of een persoon een afkeer van GroenLinks-PvdA heeft of niet.

4.2.1 Assumpties

Bij het uitvoeren van een logistische regressie hoeft de data maar aan een assumptie te voldoen, namelijk dat alle observaties onafhankelijk van elkaar getrokken zijn. Aan deze assumptie werd niet direct voldaan, omdat er meerdere huishoudens in de dataset zaten. Deze huishoudens bevatten vaak meerdere mensen, waardoor deze respondenten niet onafhankelijk van elkaar zijn. Om dit probleem op te lossen is ervoor gekozen om alleen huishoudhoofden in de steekproef te houden, op deze manier zit er namelijk maar een iemand per huishouden in de steekproef. Waardoor de rest van de huishoudens dus nu onafhankelijk van elkaar zijn en er aan de assumptie voldaan is. In bijlage 3 is te zien hoe ervoor gezorgd is dat er alleen huishoudhoofden in de steekproef zitten aan de hand van een filter.

Voor model 4 is er een lineaire regressie gedaan. Hiervoor zijn er meer assumpties dan voor de andere modellen. De controle van deze assumpties is ook te vinden in bijlage 3. Er is niet voldaan aan alle assumpties, maar dat is in het geval van dit model niet een groot probleem. Dit model is namelijk alleen om te onderzoeken of er een mediatie effect zou kunnen zijn tussen statusangst en bestaansonzekerheid. Het model hoeft geen voorspeller te zijn.

4.2.2 Multicollineariteit

Als er sprake is van multicollineariteit betekent dat dat er te veel samenhang is tussen verschillende variabelen in het model. Dit zou problematisch kunnen zijn voor de resultaten, omdat variabelen misschien wel hetzelfde verklaren of dat de schattingen minder nauwkeurig

zijn. Om te onderzoeken of er sprake is van multicollineariteit is er gekeken naar de VIF score. De VIF-scores staan in de tabellen 4.5 en 4.6. Het blijkt dat geen van alle variabelen een problematische score hebben, alle VIF-scores liggen namelijk onder de 4. Hieruit is dan op te maken dat multicollineariteit kan worden uitgesloten.

4.2.3 Uitbijters

Om te controleren op mogelijke uitbijters is er naar drie verschillende maatstaven gekeken, namelijk naar de gestandaardiseerde residuen, de leverage en de DFBETA. Deze maatstaven zijn het meest gebruikelijk voor een logistische regressie. Hieruit is gebleken dat er wel een paar uitbijters en invloedrijke punten in de datasets zitten. De daadwerkelijke uitvoering en output van deze analyse naar uitbijters is te zien in bijlage 3.

Uiteindelijk is er niets gedaan met de uitbijters en invloedrijke punten in beide steekproeven. Deze observaties hebben namelijk bijna allemaal hoge waarde op bestaansonzekerheid en/of statusangst. Vanwege het lage aantal bestaansonzeker en mensen met statusangst kan het zijn dat ze snel gezien worden als een uitbijter, omdat ze niet overeenkomen met de andere mensen in de steekproef. Dat zijn de respondenten waar het onderzoek juist naar wil kijken en omdat er al weinig mensen inzitten die dit ervaren is er besloten deze niet uit de steekproef te halen. Als deze observaties er wel uitgehaald werden zouden er minder informatieve mensen in de steekproef zitten, waardoor er ook minder te verklaren valt.

4.3 Hypothesetoetsing

De drie hypothesen die getoetst zijn in dit onderzoek zijn:

1. Bestaansonzeker en hebben eerder een afkeer van GroenLinks-PvdA dan de rest van de bevolking.
2. In het jaar 2023 zal het effect van bestaansonzekerheid op het hebben van een afkeer van GroenLinks-PvdA groter zijn dan in het jaar 2019.
3. De samenhang van bestaansonzekerheid en het hebben van een afkeer van GroenLinks-PvdA wordt gedeeltelijk verklaard door statusangst

Er is voor het toetsen van deze hypothesen gebruik gemaakt van twee steekproeven. Alleen voor hypothese 2 is er specifiek een vergelijking gemaakt tussen de steekproef uit 2019 en 2023. Voor hypothesen 1 en 3 is er ook gekeken naar beide steekproeven, maar is er geen vergelijking gemaakt tussen de twee. Omdat het wel interessant is om te zien of er voor de hypothesen in het ene jaar wel bewijs voor de hypothese te vinden is en voor de ander niet. De geschatte modellen uit beide steekproeven zijn daarom gebruikt voor het toetsen van alle drie de hypothesen.

4.3.1 Hypothese 1 en hypothese 2

In deze paragraaf is zowel hypothese 1 als hypothese 2 getoetst. Doordat er per hypothese naar zowel 2019 als 2023 wordt gekeken, is er bij de toetsing van hypothese 1 al een antwoord op hypothese 2. De eerste hypothese stelt dat het ervaren van bestaansonzekerheid ervoor zorgt dat een persoon een afkeer van GroenLinks-PvdA heeft. In de tabellen 4.5 en 4.6 staan de resultaten van de logistische regressie.

In model 2 is te zien dat bestaansonzekereren geen grotere kans hebben op een afkeer van GroenLinks-PvdA; niet in 2019 ($OR=1,122$; $BHI=0,959-1,313$) noch in 2023 ($OR=1,031$; $BHI=0,808-1,315$) De odds-ratio geeft aan dat als er een eenheid stijging is in bestaansonzekerheid dat de odds op een afkeer hebben van GroenLinks-PvdA 1,122 keer zo groot worden. Dit is een hele kleine odds-ratio, wat betekent dat er geen effect is tussen bestaansonzekerheid en de afkeer van GroenLinks-PvdA, in zowel 2019 als 2023. Ook zijn de odds-ratio's niet significant. Er is dus geen bewijs gevonden voor de hypothese dat bestaansonzekerheid ervoor zorgt dat een persoon een afkeer van GroenLinks-PvdA heeft.

De verwachting uit hypothese 2 was dat tussen 2019 en 2023 bestaansonzekerheid een groter effect zou gaan krijgen in het hebben van een afkeer van GroenLinks-PvdA. Deze hypothese wordt niet ondersteund in beide jaren. Wel is er te zien dat in 2019 het effect groter is dan in 2023, maar deze effecten zijn niet significant. Echter is dit wel een interessante bevinding, maar met deze informatie is er dan ook direct een antwoord te formuleren voor de tweede hypothese. Het ervaren van bestaansonzekerheid is dus in 2019 een betere indicator voor het

hebben van een afkeer, dan in 2023. Daar moet wel bij gezegd worden dat het effect in beide jaren heel klein is. Er is voor de hypothese dat het effect van bestaansonzekerheid op de afkeer van GroenLinks-PvdA groter is geworden tussen 2019 en 2023, ook geen bewijs gevonden.

4.3.2 Hypothese 3

De laatste hypothese toetst of er een mediatie-effect te vinden is van statusangst op de samenhang tussen bestaansonzekerheid op de afkeer van GroenLinks-PvdA. Dat houdt in dat het effect van bestaansonzekerheid op de afkeer van GroenLinks-PvdA gedeeltelijk loopt via statusangst. Bij het toetsen van hypothese 1 blijkt er al geen samenhang te zijn tussen bestaansonzekerheid en het hebben van een afkeer van GroenLinks-PvdA. Doordat er geen hoofdeffect is kan er automatisch geen mediatie-effect zijn van statusangst, en dus is er geen bewijs te vinden voor de derde hypothese. Maar het is nog wel interessant om te kijken wat de rol van statusangst precies is.

Om te onderzoeken of dat effect er is moet er eerst onderzocht worden of bestaansonzekerheid en statusangst een relatie met elkaar hebben. Voor extra bewijs is er gekeken naar model 4, dit model bevat statusangst, bestaansonzekerheid en de drie controlevariabelen. Hiermee is er onderzocht of er wel degelijk een samenhang is tussen statusangst en bestaansonzekerheid. Als er namelijk geen samenhang is kan er ook geen mediatie-effect van statusangst zijn. In het model is te zien dat er een grote samenhang is tussen bestaansonzekerheid en statusangst in, zowel 2019 ($b=0,598; p<0,01$), als 2023 ($b=0,486; p<0,01$).

Daarna is er gekeken of het effect van bestaansonzekerheid op een afkeer van GroenLinks-PvdA veranderd, wanneer statusangst aan het model werd toegevoegd. Opnieuw is er gekeken naar de tabellen 4.5 en 4.6, maar dan naar de modellen 2 en 3. Het gaat dan om het model met alleen bestaansonzekerheid, de controle variabelen en het model waar statusangst aan toegevoegd is. In 2019 lijkt het effect van bestaansonzekerheid op een afkeer van GroenLinks-PvdA kleiner (Model 2: $OR=1,122; BHI=0,808-1,315$ en Model 3: $OR=1,032;$

$BHI=0,843-1,264$), en in 2023 is het effect zelfs negatief geworden (Model 2: $OR=1,031$; $BHI=0,843-1,264$ en Model 3: $OR= 0,920$; $BHI=0,682-1,239$). De verandering van de odds-ratio van model 2 naar model 3 zijn alleen niet significant, en de betrouwbaarheidsintervallen overlappen elkaar volledig. Anders had dit namelijk kunnen betekenen dat een persoon die zich bestaansonzeker voelt juist minder snel een afkeer zal hebben van GroenLinks-PvdA in 2023. Het is daardoor niet met zekerheid te zeggen dat het ervaren van bestaansonzekerheid zorgt voor een afkeer van GroenLinks-PvdA wanneer statusangst aan het model wordt toegevoegd.

Naast de hypothesetoetsingen is er nog iets opgevallen, namelijk dat geslacht wel een invloed heeft op het hebben van een afkeer van GroenLinks-PvdA. Aan de hand van de odds-ratio blijkt dat wanneer de respondent een vrouw is, de kans op het hebben van een afkeer kleiner wordt, dit resultaat is significant voor beide jaren als er gekeken wordt naar model 3 (voor 2019: $OR=0,352$; $BHI=0,227-0,548$ en voor 2023: $OR= 0,319$; $BHI=0,182-0,558$).

5. Conclusie en discussie

In dit onderzoek is er geprobeerd een antwoord te krijgen op de volgende vraag: Hebben bestaansonzekereren een sterkere afkeer van GroenLinks- PvdA? In hoeverre is dit te verklaren door statusangst? Is de rol van bestaansonzekerheid veranderd tussen 2019 en 2023? Hiervoor is er een kwantitatief onderzoek uitgevoerd met behulp van data van het LISS-panel.

Uit de resultaten blijkt dat het ervaren van bestaansonzekerheid er niet voor zorgt dat een persoon eerder een afkeer heeft van GroenLinks-PvdA. Dit resultaat is opvallend, omdat het volledig tegen de verwachting ingaat. De toename in de afkeer van GroenLinks-PvdA zou dus een andere oorzaak hebben dan het groeiende aantal mensen met bestaansonzekerheid in Nederland. Zowel 2019, als 2023 was er geen invloed te vinden van bestaansonzekerheid op de afkeer van GroenLinks-PvdA. Sterker nog, wanneer niet naar de significantie wordt gekeken, zijn de invloeden zelfs nog kleiner geworden. Dit is verassend, aangezien de Cultural Backlash theorie suggereert dat mensen met materialistische waarden een afkeer hebben van postmaterialistische waarden, en dat deze afkeer groeit. Mensen die bestaansonzekerheid ervaren, hebben vaker materialistische waarden, en GroenLinks-PvdA heeft veel postmaterialistische standpunten in hun programma. Hieruit zou moeten volgen dat bestaansonzekereren een afkeer zouden hebben van deze partij.

Statusangst blijkt ook weinig invloed te hebben op het hebben van een afkeer van GroenLinks-PvdA. Omdat bestaansonzekerheid geen invloed heeft op het hebben van een afkeer, kan statusangst daardoor ook geen deel van deze verwachte samenhang verklaren. Voor alle drie de hypothesen is aan de hand van de resultaten geen bewijs gevonden.

Uit dit onderzoek blijkt dus dat er een andere oorzaak zou kunnen zijn voor de groei van de afkeer van GroenLinks-PvdA dan verwacht. Om de ware oorzaak te achterhalen, is verder onderzoek nodig naar de veranderingen in de Nederlandse politiek en samenleving. Voor vervolgonderzoek is het interessant om te kijken naar andere mogelijke indicatoren voor de groeiende van de afkeer van GroenLinks-PvdA. Een van de mogelijke indicatoren waar vervolg onderzoek zich op kan richten is de rol van de lijsttrekker. Uit onderzoek blijkt dat

bijna de helft van de Nederlanders hun stemgedrag baseert op hun oordeel over de lijsttrekker (Irwin, 1983). De fusie van GroenLinks en PvdA in 2023, leidde tot de benoeming van een nieuwlijsttrekker, Frans Timmermans. Timmermans roept echter gemengde reacties op, ook buiten de groep van bestaansonzekereren. De reden voor de groeiende afkeer van GroenLinks-PvdA zou daarom aan de lijsttrekker kunnen liggen in plaats van aan de groeiende bestaansonzekerheid. Door verder onderzoek te doen naar de invloed van lijsttrekkers op de mening van de partij, kan de afkeer mogelijk beter verklaard worden. Het vergelijken van de meningen over lijsttrekkers van GroenLinks en PvdA in 2019 met de meningen over Frans Timmermans in 2023 zou inzicht kunnen geven in deze mogelijke samenhang. Daarnaast is het interessant om te onderzoeken welke groepen mensen meer waarden hechten aan hun oordeel over de lijsttrekker dan aan de standpunten van de partij zelf.

In dit onderzoek bleek de moderniseringstheorie en de Cultural Backlash theorie niet toepasbaar. Dit betekent echter niet dat deze theorieën niet op andere gebieden niet bruikbaar zijn. De politiek is zeer complex en het is moeilijk om te voorspellen wie op welke partij stemt of een afkeer heeft. Interessant is dat de afkeer van GroenLinks-PvdA misschien altijd al hoog was en niet per se is gegroeid, maar dat (extreem)rechtse partijen zoals de PVV, erin slagen om hun volgers sneller naar de stembus te krijgen (Ganzeboom & Arab, 2019). Hierdoor zou er verklaard kunnen worden dat de PVV zoveel zetels wist te behalen tijdens de verkiezingen en GroenLinks-PvdA de nederlaag kreeg in 2023.

Een mogelijke methodologische verklaring voor het niet vinden van resultaat is dat er een relatief kleine groep bestaansonzekereren in de steekproeven zat. Hierdoor is het moeilijk om significante resultaten te vinden.

De grote non-response op de vragen over wat respondenten vinden van GroenLinks-PvdA zou ook van invloed zijn geweest op de uiteindelijke resultaten. Deze mensen zouden een duidelijke mening over deze partij kunnen hebben en daardoor de vragen hebben overgeslagen. Deze groep had van belangrijke invloed kunnen zijn op de uitkomst van het onderzoek.

Een ander beperking van de steekproef is dat er meer mannen dan vrouwen in de steekproef zaten. Het was nodig om te filteren op huishoudhoofden om de onafhankelijkheid van de observaties te kunnen waarborgen, maar hierdoor bevatte de steekproef uiteindelijk meer mannen dan vrouwen. Hierdoor geeft de steekproeven een niet representatief beeld van de Nederlandse populatie. Dit kan problematische zijn, omdat geslacht wel degelijk een rol speelt in het hebben van een afkeer van GroenLinks-PvdA. Hierdoor kunnen de resultaten, zelfs als ze significant waren, niet worden gegeneraliseerd naar de gehele populatie.

Daarnaast is het zo dat door het gebruiken van een longitudinale steekproef dezelfde mensen worden vergeleken. Wanneer er onderzoek gedaan wordt naar de verandering in Nederland zou er gebruik gemaakt moeten worden van twee cross-sectionele steekproeven. Op deze manier wordt er dan namelijk niet gekeken naar de individuele veranderingen van de mensen in de steekproef.

Gezien de beperkingen van de steekproeven is het interessant om opnieuw onderzoek te doen met steekproeven die evenveel mannen als vrouwen bevatten, en zou er gebruik gemaakt moeten worden van twee sectionele steekproeven.

Een ander kritiekpunt kan zijn de manier waarop bestaansonzekerheid en statusangst zijn gemeten. In dit onderzoek zijn de concepten op een subjectieve manier gemeten. Beide concepten zijn gevoelige onderwerpen voor veel mensen. Het is mogelijk dat mensen zich schamen voor de werkelijkheid of denken dat anderen het erger hebben dan zij, waardoor zij zichzelf lagere scores geven op deze concepten. Hierdoor kan het zijn dat er eigenlijk meer bestaansonzeker en statusangstige mensen in de steekproef zitten dan de descriptieve statistieken laten zien. Het blijven gevoelige concepten, waardoor het altijd moeilijk blijft om precies te meten wat er gemeten moet worden.

Dit onderzoek heeft op zijn eigen manier bijgedragen aan het maatschappelijke en politieke debat door een begin te maken voor het onderzoek naar de groeiende afkeer van linkse politieke partijen in Nederland. Uit andere onderzoeken blijkt namelijk dat bestaansonzekerheid vaak gepaard gaat met een voorkeur voor (extreem)rechtse partijen.

Echter, dit onderzoek toont aan dat deze uitgesproken voorkeur van bestaansonzekereren voor extreemrechtse partijen niet automatisch betekent dat zij ook een afkeer hebben van linkse partijen, zoals GroenLinks-PvdA. Het resultaat laat zien dat de relatie tussen bestaansonzekerheid en politieke afkeer complex is. Ook bestaanszekeren ontwikkelen een afkeer van de partij, en dit inzicht benadrukt de noodzaak voor verder onderzoek naar de daadwerkelijke oorzaak van de afkeer van GroenLinks-PvdA.

Literatuurlijst

- Ausserladscheider, V. (2019). Beyond economic insecurity and cultural backlash: economic nationalism and the rise of the far right. *Sociology Compass*, 13(4).
<https://doi.org/10.1111/soc4.12670>
- Borgonovi, F. (2012). The relationship between education and levels of trust and tolerance in Europe. *British Journal of Sociology*, 63, 146–167. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1111/j.1468-4446.2011.01397.x>
- Bruneau, E. G., Cikara, M., & Saxe, R. (2017). Parochial empathy predicts reduced altruism and the endorsement of passive harm. *Social Psychological and Personality Science*, 8(8), 934–942. <https://doi.org/10.1177/1948550617693064>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2024, 11 januari). Inflatie 3,8 procent in 2023; exclusief energie 6,5 procent. *Centraal Bureau Voor de Statistiek*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2024/02/inflatie-3-8-procent-in-2023-exclusief-energie-6-5-procent>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2023, 19 oktober). Werkloosheid gestegen. *Centraal Bureau Voor de Statistiek*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/42/werkloosheid-gestegen>
- De Botton, A. (2004). *Status anxiety*. Vintage International/Vintage Books.
<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&scope=site&db=nlebk&db=nlabk&AN=718705>
- De Vries, C. E. (2018). The cosmopolitan-parochial divide: changing patterns of party and electoral competition in the Netherlands and beyond. *Journal of European Public Policy*, 25(11), 1541- 1565. DOI: 10.1080/13501763.2017.1339730
- EenVandaag. (2023, 3 november). *Mannen stemmen vaker VVD, NSC-kiezers zijn relatief oud en GroenLinks-PvdA is populair onder hoogopgeleiden: de zetelpeiling uitgesplitst*. <https://eenvandaag.avrotros.nl/panels/opiniepanel/alle-uitslagen/item/mannen->

[stemmen-vaker-vvd-nsc-stemmers-zijn-relatief-oud-en-groenlinks-pvda-is-populair-onder-hoogopgeleiden-de-zetelpeiling-uitgesplitst/](#)

EenVandaag. (2019, 16 augustus). *Stemmen mannen en vrouwen hetzelfde? Nee, de verschillen zijn groot*. <https://eenvandaag.avrotros.nl/panels/opiniepanel/alle-uitslagen/item/stemmen-mannen-en-vrouwen-hetzelfde-nee-de-verschillen-zijn-groot/>

Ganzeboom, H. B., & Arab, Y. (2019). Zijn de verschillen tussen hoger en lager opgeleiden in politieke voorkeuren toegenomen. *Samenhang in Europa: eenheid in verscheidenheid*, 121.

[file:///C:/Users/Downloads/Samenhang in Europa eenheid in verscheidenheid.pdf](file:///C:/Users/Downloads/Samenhang%20in%20Europa%20eenheid%20in%20verscheidenheid.pdf)

GroenLinks PvdA. (2023b, november 4). *Nederland weer vooruit. Samen kan het*.

GroenLinks-PvdA. <https://groenlinkspvda.nl/samenkanhet/>

Inglehart, R. F. (2018). *Cultural evolution: People's Motivations are Changing, and Reshaping the World*. Cambridge University Press. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1017/9781108613880>

Irwin, G. A. (1983). De invloed van kandidaten op het stemgedrag. *Acta Politica*, 18: 1983(2), 183–199. <https://hdl.handle.net/1887/3452343>

Kiesraad. (2020, 4 augustus). *Officiële uitslag verkiezing Nederlandse leden Europees Parlement 2019*. Nieuwsbericht | Kiesraad.nl.

<https://www.kiesraad.nl/actueel/nieuws/2019/06/04/officiele-uitslag-europees-parlementsverkiezing-2019>

Lambert, S. J., Henly, J. R., & Kim, J. (2019). Precarious Work Schedules as a Source of Economic Insecurity and Institutional Distrust. *RSF: The Russell Sage Foundation Journal Of The Social Sciences*, 5(4), 218. <https://doi.org/10.7758/rsf.2019.5.4.08>

LISS panel. (2023, 13 november). LISS Panel. <https://www.lissdata.nl/how-it-works>

- NOS. (2023, 22 november). Frans Timmermans (GroenLinks-PvdA) reageert op de exitpoll [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=ZOIMHEy6-VQ>
- Norris, P., & Inglehart, R. (2019). *Cultural backlash : trump, brexit, and the rise of authoritarian populism*. Cambridge University Press. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1017/9781108595841>
- Nidi. (2021, 28 januari). *Demografie in het stemhokje - NIDI*. NIDI. <https://nidi.nl/demos/demografie-in-het-stemhokje/>
- Panarello, D. (2021). Economic insecurity, conservatism, and the crisis of environmentalism: 30 years of evidence. *Socio-Economic Planning Sciences*, 73. <https://doi.org/10.1016/j.seps.2020.100925>
- Rohde, N., Tang, K. K., Osberg, L., & Rao, P. (2016). The effect of economic insecurity on mental health: recent evidence from australian panel data. *Social Science & Medicine*, 151, 250–258. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2015.12.014>
- Van Der Veen, M. (2023, 22 februari). *Waarom zoveel Nederlanders PVV en Geert Wilders stemmen*. DIT. Geraadpleegd op 26 februari 2024, van <https://dit.eo.nl/artikel/pvv-geert-wilders-waarom-stemmen-verkiezingen>
- Verhoeven, P. (2021, 12 januari). *Nederland een van de modernste landen op nieuwe culturele wereldkaart*. PietVerhoeven.org. <https://pietverhoeven.org/nederland-een-van-de-modernste-landen-op-nieuwe-culturele-wereldkaart/>

Bijlage 1.

In deze bijlage worden de beschrijvende statistieken, histogrammen en hercoderingen getoond per variabele. Deze bijlage is opgedeeld in twee verschillende onderdelen, namelijk de waarden op de variabelen uit 2019 en die uit 2023. Op deze manier is geprobeerd het overzicht te behouden en de statistieken per steekproef duidelijk te krijgen.

Filter: respondenten

De eerste stap die genomen is om de statistieken te onderzoeken is het samenvoegen van twee datasets. De steekproeven van 2019 en 2023 zijn apart van elkaar gemeten waardoor er dus ook twee verschillende datasets gemaakt zijn. Het is nodig om de twee datasets bij elkaar te voegen om zo een duidelijke analyse te maken en de verschillende variabelen van de twee steekproeven met elkaar te kunnen vergelijken.

Hier is te zien hoeveel respondenten er in de gehele dataset zitten, voordat er gefilterd is. In de frequentie tabel is ook te zien hoeveel respondenten er in elk jaar zijn.

```
USE ALL.  
FREQUENCIES VARIABLES=Jaar  
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Frequencies

		Statistics			
Jaar					
N	Valid	22662			
	Missing	264			
		Jaar			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2019	11304	49,3	49,9	49,9
	2023	11358	49,5	50,1	100,0
	Total	22662	98,8	100,0	
Missing	System	264	1,2		
Total		22926	100,0		

In de steekproef zitten dus nu nog allemaal respondenten die met elkaar te maken hebben, omdat de steekproef namelijk bestaat uit verschillende huishoudens. Het is belangrijk om ervoor te zorgen dat de observaties onafhankelijk van elkaar zijn getrokken, daarom is er gefilterd op huishoudhoofden. Op deze manier zit er namelijk maar een persoon van elk huishouden in de steekproef. Ook moet er worden gefilterd op vragenlijsten. Niet iedereen in de dataset heeft namelijk de vragenlijsten voor gekregen die gebruikt worden in dit onderzoek. Met de volgende filter is er gefilterd op alle huishoudhoofden en de drie vragenlijsten die er gebruikt zijn in het onderzoek, namelijk de achtergrondkenmerken, politics and values, en de social exclusion, control and financial scarcity vragenlijst.

```

USE ALL.
COMPUTE filter_$=( positie = 1 & (og18a_m > 0 | og22f_m > 0) & (cv19k_m2 > 0 |
cv23o_m2 > 0) ).
VARIABLE LABELS filter_$ ' positie = 1 & (og18a_m > 0 | og22f_m > 0) & (cv19k_m2
> 0 | '+
'cv23o_m2 > 0) (FILTER)'.
VALUE LABELS filter_$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.
FORMATS filter_$ (f1.0).
FILTER BY filter_$.
EXECUTE.

FREQUENCIES VARIABLES=Jaar
/ORDER=ANALYSIS.

```

Frequencies

Statistics		
Jaar		
N	Valid	978
	Missing	0

		Jaar			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2019	627	64,1	64,1	64,1
	2023	351	35,9	35,9	100,0
	Total	978	100,0	100,0	

Missende waarden

Hieronder is de syntax te zien waarmee alle missende waarden uit de dataset zijn gehaald.

```

REGRESSION
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT BiG1PvdA2019
/METHOD=ENTER BesO_Gem2019 StaA_Gem2019 opleiding leeftijd geslacht
/SAVE RESID ZRESID SRESID DRESID SDRESID.

RECODE RES_1 (SYSMIS=0) (ELSE=1) INTO OBS1.
EXECUTE.

```

```

REGRESSION
  /MISSING LISTWISE
  /STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
  /NOORIGIN
  /DEPENDENT BiGIPvdA2023
  /METHOD=ENTER opleiding leeftijd geslacht BesO_Gem2023 StaA_Gem2023
  /SAVE RESID ZRESID SRESID DRESID SDRESID.

```

```

RECODE RES_2 (SYSMIS=0) (ELSE=1) INTO OBS2.

```

```

EXECUTE.

```

```

USE ALL.

```

```

COMPUTE filter_$=(OBS1 = 1 OR OBS2 = 1).

```

```

VARIABLE LABELS filter_$ 'OBS1 = 1 OR OBS2 = 1 (FILTER)'.

```

```

VALUE LABELS filter_$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.

```

```

FORMATS filter_$ (f1.0).

```

```

FILTER BY filter_$.

```

```

EXECUTE.

```

Met deze syntax is gecontroleerd of het verwijderen van de missende waarden goed is gegaan. Er is nu te zien dat de missende waarden die worden aangegeven in de frequentietabellen, alleen de respondenten zijn die uit het andere jaar komen. De getallen komen namelijk overeen met de statistics van beide jaren. In 2019 zijn er namelijk 321 missing, dit klopt omdat er in 2023 ook 321 mensen in de steekproef zitten.

```

FREQUENCIES VARIABLES=BiGIPvdA2019 BiGIPvdA2023
  /ORDER=ANALYSIS.

```

Frequencies

		Statistics	
		BiGIPvdA2019	BiGIPvdA2023
N	Valid	566	321
	Missing	321	566

Frequency Table

		BiGIPvdA2019			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	413	46,6	73,0	73,0
	1,00	153	17,2	27,0	100,0
	Total	566	63,8	100,0	
Missing	System	321	36,2		
Total		887	100,0		

BiGIPvdA2023

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	215	24,2	67,0	67,0
	1,00	106	12,0	33,0	100,0
	Total	321	36,2	100,0	
Missing	System	566	63,8		
Total		887	100,0		

Als er frequentietabellen gemaakt worden van de verschillende variabelen is er te zien dat er nog missende waarden in de dataset zitten, maar de missende waarden verwijzen dus naar de respondenten van de andere steekproef. Deze respondenten hebben namelijk geen waarden op die bepaalde variabele, omdat er per steekproef andere variabelen gemaakt zijn. Als een respondent dus de vragenlijst in 2019 heeft ingevuld zullen zij als missende waarde gezien worden op de variabelen van 2023.

Variabelen operationalisatie en descriptieve statistieken: 2019

Afkeer van GroenLinks-PvdA

De variabele afkeer van GroenLinks-PvdA bestaat uit twee verschillende items. De waarden op deze variabelen zijn weergegeven aan de hand van frequentietabellen en een tabel met de descriptieve statistieken.

```
FREQUENCIES VARIABLES=cv19k218 cv19k212
  /NTILES=4
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
  /HISTOGRAM
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Frequencies

		Statistics	
		What do you think of GroenLinks (green party)?	What do you think of the PvdA (labor party)?
N	Valid	566	566
	Missing	321	321
Mean		4,98	4,85
Median		5,00	5,00
Std. Deviation		2,578	2,289
Minimum		0	0
Maximum		10	10
Percentiles	25	3,00	3,00
	50	5,00	5,00
	75	7,00	6,25

Frequency Table

What do you think of GroenLinks (green party)?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	very unsympathetic	46	5,2	8,1	8,1
	1	35	3,9	6,2	14,3
	2	38	4,3	6,7	21,0
	3	36	4,1	6,4	27,4
	4	40	4,5	7,1	34,5
	5	89	10,0	15,7	50,2
	6	105	11,8	18,6	68,7
	7	85	9,6	15,0	83,7
	8	66	7,4	11,7	95,4
	9	19	2,1	3,4	98,8
	very sympathetic	7	,8	1,2	100,0
	Total	566	63,8	100,0	
Missing	System	321	36,2		
Total		887	100,0		

What do you think of the PvdA (labor party)?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	very unsympathetic	31	3,5	5,5	5,5
	1	30	3,4	5,3	10,8
	2	41	4,6	7,2	18,0
	3	43	4,8	7,6	25,6
	4	64	7,2	11,3	36,9
	5	115	13,0	20,3	57,2
	6	101	11,4	17,8	75,1
	7	86	9,7	15,2	90,3
	8	38	4,3	6,7	97,0
	9	11	1,2	1,9	98,9
	very sympathetic	6	,7	1,1	100,0
	Total	566	63,8	100,0	
Missing	System	321	36,2		
Total		887	100,0		

Om ervoor te zorgen dat een hogere waarde op een afkeer op GroenLinks-PvdA ook een grotere afkeer zou betekenen, zijn de schalen van de items gespiegeld.

```
RECODE cv19k218 (0=10) (1=9) (2=8) (3=7) (4=6) (5=5) (6=4) (7=3) (8=2) (9=1) (10=0)
INTO GroenLinks2019.
```

```
EXECUTE.
```

```
RECODE cv19k212 (0=10) (1=9) (2=8) (3=7) (4=6) (5=5) (6=4) (7=3) (8=2) (9=1) (10=0)
INTO PvdA2019.
```

```
EXECUTE.
```

Nadat de items gespiegeld waren is er een schaalscore van gemaakt. Dit is gedaan door het gemiddelde tussen de items uit te rekenen.

```
COMPUTE GLPvdA2019=(GroenLinks2019 + PvdA2019) / 2.
EXECUTE.
```

Van de schaalscore op afkeer van GroenLinks-PvdA is een histogram en een tabel met descriptieve statistieken weergegeven.

```
FREQUENCIES VARIABLES=GLPvdA2019
  /NTILES=4
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
  /HISTOGRAM
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Frequencies

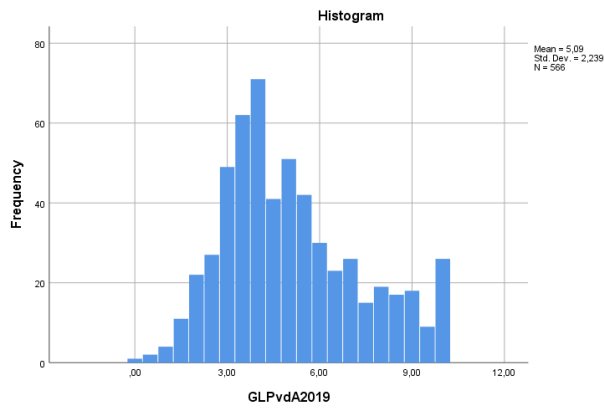
Statistics

GLPvdA2019

N	Valid	566
	Missing	321
Mean		5,0875
Median		4,5000
Std. Deviation		2,23920
Minimum		,00
Maximum		10,00
Percentiles	25	3,5000
	50	4,5000
	75	6,5000

GLPvdA2019

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	1	,1	,2	,2
	,50	2	,2	,4	,5
	1,00	4	,5	,7	1,2
	1,50	11	1,2	1,9	3,2
	2,00	22	2,5	3,9	7,1
	2,50	27	3,0	4,8	11,8
	3,00	49	5,5	8,7	20,5
	3,50	62	7,0	11,0	31,4
	4,00	71	8,0	12,5	44,0
	4,50	41	4,6	7,2	51,2
	5,00	51	5,7	9,0	60,2
	5,50	42	4,7	7,4	67,7
	6,00	30	3,4	5,3	73,0
	6,50	23	2,6	4,1	77,0
	7,00	26	2,9	4,6	81,6
	7,50	15	1,7	2,7	84,3
	8,00	19	2,1	3,4	87,6
	8,50	17	1,9	3,0	90,6
	9,00	18	2,0	3,2	93,8
	9,50	9	1,0	1,6	95,4
10,00	26	2,9	4,6	100,0	
Total		566	63,8	100,0	
Missing	System	321	36,2		
Total		887	100,0		

Uiteindelijk is deze schaalscore omgezet naar een dummy om een logistische regressie te kunnen doen.

```
RECODE GLPvdA2019 (0 thru 6=0) (6 thru 10=1) INTO BiGlPvdA2019.
```

```
EXECUTE.
```

Statistics

BiGIPvdA2019

N	Valid	566
	Missing	321

BiGIPvdA2019

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	413	46,6	73,0	73,0
	1,00	153	17,2	27,0	100,0
	Total	566	63,8	100,0	
Missing	System	321	36,2		
Total		887	100,0		

Bestaansonzekerheid

De variabele bestaansonzekerheid bestaat uit drie verschillende items. Deze items zijn weergegeven aan de hand van frequentietabellen en een tabel met de descriptieve statistieken.

```
FREQUENCIES VARIABLES=og18a023 og18a026 og18a030
  /NTILES=4
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /HISTOGRAM
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Frequencies

		Statistics		
		I often don't have money to pay for the things that I really need.	I worry about money a lot.	I experience little control over my financial situation.
N	Valid	566	566	566
	Missing	321	321	321
Mean		1,76	2,23	1,84
Std. Deviation		1,377	1,623	1,428
Minimum		1	1	1
Maximum		7	7	7
Percentiles	25	1,00	1,00	1,00
	50	1,00	2,00	1,00
	75	2,00	3,00	2,00

I often don't have money to pay for the things that I really need.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Totally disagree	376	42,4	66,4	66,4
	2	85	9,6	15,0	81,4
	3	35	3,9	6,2	87,6
	4	34	3,8	6,0	93,6
	5	17	1,9	3,0	96,6
	6	8	,9	1,4	98,1
	Totally agree	11	1,2	1,9	100,0
	Total	566	63,8	100,0	
Missing	System	321	36,2		
Total		887	100,0		

I worry about money a lot.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Totally disagree	281	31,7	49,6	49,6
	2	113	12,7	20,0	69,6
	3	52	5,9	9,2	78,8
	4	48	5,4	8,5	87,3
	5	42	4,7	7,4	94,7
	6	15	1,7	2,7	97,3
	Totally agree	15	1,7	2,7	100,0
	Total	566	63,8	100,0	
Missing	System	321	36,2		
Total		887	100,0		

I experience little control over my financial situation.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Totally disagree	352	39,7	62,2	62,2
	2	103	11,6	18,2	80,4
	3	38	4,3	6,7	87,1
	4	31	3,5	5,5	92,6
	5	17	1,9	3,0	95,6
	6	14	1,6	2,5	98,1
	Totally agree	11	1,2	1,9	100,0
	Total	566	63,8	100,0	
Missing	System	321	36,2		
Total		887	100,0		

De drie items zijn samengevoegd tot een schaalscore, dit is gedaan door het gemiddelde te berekenen van de items. Er zijn verder geen bewerkingen gedaan op de items of de schaalscore.

```
COMPUTE BesO_Gem2019=(og18a023 + og18a026 + og18a030) / 3.
```

```
EXECUTE.
```

```
FREQUENCIES VARIABLES=BesO_Gem2019
  /NTILES=4
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
  /HISTOGRAM
  /ORDER=ANALYSIS.
```

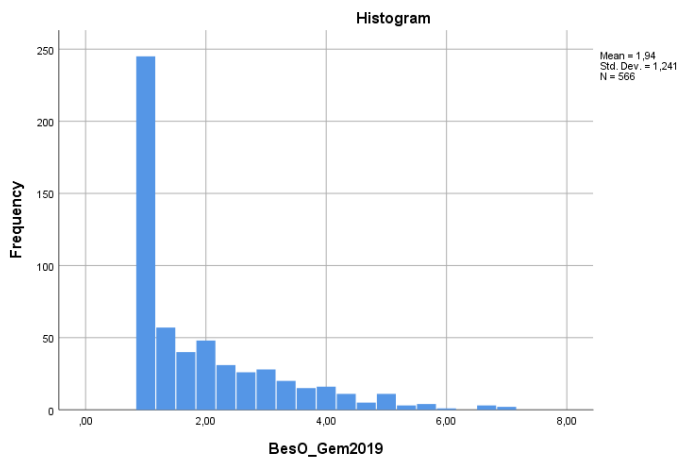
Frequencies

Statistics

BesO_Gem2019		
N	Valid	566
	Missing	321
Mean		1,9429
Median		1,3333
Std. Deviation		1,24093
Minimum		1,00
Maximum		7,00
Percentiles	25	1,0000
	50	1,3333
	75	2,6667

BesO_Gem2019

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	245	27,6	43,3	43,3
	1,33	57	6,4	10,1	53,4
	1,67	40	4,5	7,1	60,4
	2,00	48	5,4	8,5	68,9
	2,33	31	3,5	5,5	74,4
	2,67	26	2,9	4,6	79,0
	3,00	28	3,2	4,9	83,9
	3,33	20	2,3	3,5	87,5
	3,67	15	1,7	2,7	90,1
	4,00	16	1,8	2,8	92,9
	4,33	11	1,2	1,9	94,9
	4,67	5	,6	,9	95,8
	5,00	11	1,2	1,9	97,7
	5,33	3	,3	,5	98,2
	5,67	4	,5	,7	98,9
	6,00	1	,1	,2	99,1
	6,67	3	,3	,5	99,6
	7,00	2	,2	,4	100,0
	Total		566	63,8	100,0
Missing	System	321	36,2		
Total		887	100,0		

Statusangst

De variabele statusangst bestaat uit twee verschillende items. Deze zijn weergegeven aan de hand van frequentietabellen en een tabel met de descriptieve statistieken.

```
FREQUENCIES VARIABLES=og18a041 og18a042
/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
/ORDER=ANALYSIS.
```

Frequencies

Statistics

		Because of my financial situation... I feel rejected by society.	Because of my financial situation... I feel excluded by society.
N	Valid	566	566
	Missing	321	321
Mean		1,54	1,59
Std. Deviation		1,196	1,246
Minimum		1	1
Maximum		7	7
Percentiles	25	1,00	1,00
	50	1,00	1,00
	75	1,00	2,00

Because of my financial situation... I feel rejected by society.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Totally disagree	428	48,3	75,6	75,6
	2	63	7,1	11,1	86,7
	3	22	2,5	3,9	90,6
	4	30	3,4	5,3	95,9
	5	12	1,4	2,1	98,1
	6	3	,3	,5	98,6
	Totally agree	8	,9	1,4	100,0
	Total	566	63,8	100,0	
Missing	System	321	36,2		
Total		887	100,0		

Because of my financial situation... I feel excluded by society.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Totally disagree	419	47,2	74,0	74,0
	2	65	7,3	11,5	85,5
	3	23	2,6	4,1	89,6
	4	32	3,6	5,7	95,2
	5	11	1,2	1,9	97,2
	6	11	1,2	1,9	99,1
	Totally agree	5	,6	,9	100,0
	Total	566	63,8	100,0	
Missing	System	321	36,2		
Total		887	100,0		

De twee items zijn samengevoegd tot een schaalscore, dit is gedaan door het gemiddelde te berekenen van de items. Daarna is er een histogram die statusangst weergeeft en een tabel met de descriptieve statistieken.

```
COMPUTE StaA_Gem2019=(og18a041 + og18a042) / 2.
```

```
EXECUTE.
```

```

FREQUENCIES VARIABLES=StaA_Gem2019
  /NTILES=4
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
  /HISTOGRAM
  /ORDER=ANALYSIS.

```

Frequencies

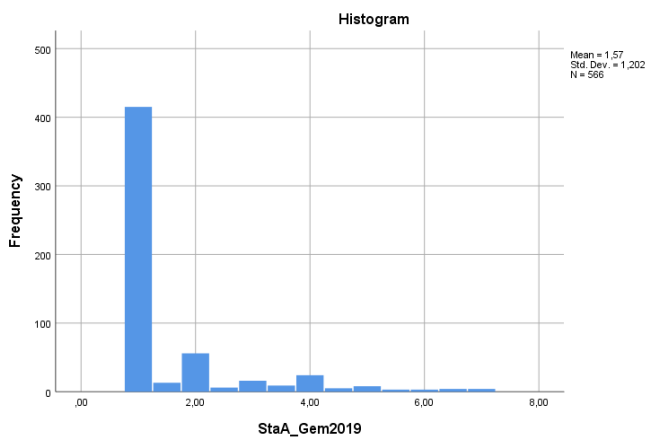
Statistics

StaA_Gem2019

N	Valid	566
	Missing	321
Mean		1,5689
Median		1,0000
Std. Deviation		1,20163
Minimum		1,00
Maximum		7,00
Percentiles	25	1,0000
	50	1,0000
	75	1,5000

StaA_Gem2019

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	415	46,8	73,3	73,3
	1,50	13	1,5	2,3	75,6
	2,00	56	6,3	9,9	85,5
	2,50	6	,7	1,1	86,6
	3,00	16	1,8	2,8	89,4
	3,50	9	1,0	1,6	91,0
	4,00	24	2,7	4,2	95,2
	4,50	5	,6	,9	96,1
	5,00	8	,9	1,4	97,5
	5,50	3	,3	,5	98,1
	6,00	3	,3	,5	98,6
	6,50	4	,5	,7	99,3
	7,00	4	,5	,7	100,0
Total		566	63,8	100,0	
Missing	System	321	36,2		
Total		887	100,0		

Variabelen operationalisatie en descriptieve statistieken: 2023

Afkeer GroenLinks-PvdA

De variabele afkeer van GroenLinks-PvdA bestaat uit twee verschillende items. De waarden op deze variabelen zijn weergegeven aan de hand van frequentietabellen en een tabel met de descriptieve statistieken.

```
FREQUENCIES VARIABLES=cv23o218 cv23o212
  /NTILES=4
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /HISTOGRAM
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Frequencies

		Statistics	
		What do you think of GroenLinks (green party)?	What do you think of the PvdA (labor party)?
N	Valid	321	321
	Missing	566	566
Mean		4,38	4,74
Std. Deviation		2,545	2,298
Minimum		0	0
Maximum		10	10
Percentiles	25	2,00	3,00
	50	5,00	5,00
	75	6,00	6,00

What do you think of GroenLinks (green party)?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	very unsympathetic	38	4,3	11,8	11,8
	1	20	2,3	6,2	18,1
	2	25	2,8	7,8	25,9
	3	29	3,3	9,0	34,9
	4	31	3,5	9,7	44,5
	5	53	6,0	16,5	61,1
	6	54	6,1	16,8	77,9
	7	44	5,0	13,7	91,6
	8	19	2,1	5,9	97,5
	9	5	,6	1,6	99,1
	very sympathetic	3	,3	,9	100,0
Total		321	36,2	100,0	
Missing	System	566	63,8		
Total		887	100,0		

What do you think of the PvdA (labor party)?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	very unsympathetic	22	2,5	6,9	6,9
	1	16	1,8	5,0	11,8
	2	18	2,0	5,6	17,4
	3	34	3,8	10,6	28,0
	4	37	4,2	11,5	39,6
	5	59	6,7	18,4	57,9
	6	56	6,3	17,4	75,4
	7	53	6,0	16,5	91,9
	8	20	2,3	6,2	98,1
	9	3	,3	,9	99,1
	very sympathetic	3	,3	,9	100,0
Total		321	36,2	100,0	
Missing	System	566	63,8		
Total		887	100,0		

Net als de variabele uit 2019 is deze gespiegeld, zodat het af te lezen is als hoe hoger de score op de afkeer van GroenLinks-PvdA, hoe hoger de afkeer.

```
RECODE cv19k218 (0=10) (1=9) (2=8) (3=7) (4=6) (5=5) (6=4) (7=3) (8=2) (9=1) (10=0)
INTO GroenLinks2023.
```

```
EXECUTE.
```

```
RECODE cv19k212 (0=10) (1=9) (2=8) (3=7) (4=6) (5=5) (6=4) (7=3) (8=2) (9=1) (10=0)
INTO PvdA2023.
```

```
EXECUTE.
```

Daarna is er een schaalscore gemaakt op basis van het gemiddelde tussen de items.

```
COMPUTE GLPvdA_Gem2023=(cv23o212 + cv23o218) / 2.
```

```
EXECUTE.
```

```
FREQUENCIES VARIABLES=GLPvdA2023
```

```
  /NTILES=4
```

```
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
```

```
  /HISTOGRAM
```

```
  /ORDER=ANALYSIS.
```

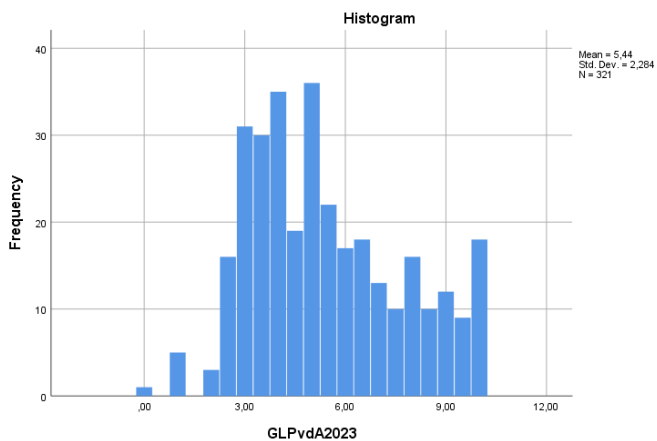

Statistics

GLPvdA2023

N	Valid	321
	Missing	566
Mean		5,4424
Median		5,0000
Std. Deviation		2,28356
Minimum		,00
Maximum		10,00
Percentiles	25	3,5000
	50	5,0000
	75	7,0000

GLPvdA2023

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	1	,1	,3	,3
	1,00	5	,6	1,6	1,9
	2,00	3	,3	,9	2,8
	2,50	16	1,8	5,0	7,8
	3,00	31	3,5	9,7	17,4
	3,50	30	3,4	9,3	26,8
	4,00	35	3,9	10,9	37,7
	4,50	19	2,1	5,9	43,6
	5,00	36	4,1	11,2	54,8
	5,50	22	2,5	6,9	61,7
	6,00	17	1,9	5,3	67,0
	6,50	18	2,0	5,6	72,6
	7,00	13	1,5	4,0	76,6
	7,50	10	1,1	3,1	79,8
	8,00	16	1,8	5,0	84,7
	8,50	10	1,1	3,1	87,9
	9,00	12	1,4	3,7	91,6
	9,50	9	1,0	2,8	94,4
	10,00	18	2,0	5,6	100,0
Total		321	36,2	100,0	
Missing	System	566	63,8		
Total		887	100,0		

Uiteindelijk is er van de schaalscore een dummy gemaakt om een logistische regressie te kunnen gaan doen.

```
RECODE GLPvdA2023 (0 thru 6=0) (6 thru 10=1) INTO BiG1PvdA2023.
EXECUTE.
```

```
FREQUENCIES VARIABLES=BiG1PvdA2023
/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
/HISTOGRAM
/ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics

BiG1PvdA2023		
N	Valid	321
	Missing	566
Mean		,3302
Median		,0000
Std. Deviation		,47103
Minimum		,00
Maximum		1,00
Percentiles	25	,0000
	50	,0000
	75	1,0000

BiG1PvdA2023

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	215	24,2	67,0	67,0
	1,00	106	12,0	33,0	100,0
	Total	321	36,2	100,0	
Missing	System	566	63,8		
Total		887	100,0		

Bestaansonzekerheid

De variabele bestaansonzekerheid bestaat uit drie verschillende items. Deze items zijn weergegeven aan de hand van frequentietabellen en een tabel met de descriptieve statistieken.

```
FREQUENCIES VARIABLES=og18a023 og18a026 og18a030
/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
/HISTOGRAM
/ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics

		I often don't have money to pay for the things that I really need.	I worry about money a lot.	I experience little control over my financial situation.
N	Valid	566	566	566
	Missing	321	321	321
Mean		1,76	2,23	1,84
Std. Deviation		1,377	1,623	1,428
Minimum		1	1	1
Maximum		7	7	7
Percentiles	25	1,00	1,00	1,00
	50	1,00	2,00	1,00
	75	2,00	3,00	2,00

I often don't have money to pay for the things that I really need.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Totally disagree	376	42,4	66,4	66,4
	2	85	9,6	15,0	81,4
	3	35	3,9	6,2	87,6
	4	34	3,8	6,0	93,6
	5	17	1,9	3,0	96,6
	6	8	,9	1,4	98,1
	Totally agree	11	1,2	1,9	100,0
	Total	566	63,8	100,0	
Missing	System	321	36,2		
Total		887	100,0		

I worry about money a lot.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Totally disagree	281	31,7	49,6	49,6
	2	113	12,7	20,0	69,6
	3	52	5,9	9,2	78,8
	4	48	5,4	8,5	87,3
	5	42	4,7	7,4	94,7
	6	15	1,7	2,7	97,3
	Totally agree	15	1,7	2,7	100,0
	Total	566	63,8	100,0	
Missing	System	321	36,2		
Total		887	100,0		

I experience little control over my financial situation.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Totally disagree	352	39,7	62,2	62,2
	2	103	11,6	18,2	80,4
	3	38	4,3	6,7	87,1
	4	31	3,5	5,5	92,6
	5	17	1,9	3,0	95,6
	6	14	1,6	2,5	98,1
	Totally agree	11	1,2	1,9	100,0
	Total	566	63,8	100,0	
Missing	System	321	36,2		
Total		887	100,0		

De drie items zijn samengevoegd tot een schaalscore, dit is gedaan door het gemiddelde te berekenen van de items. Er zijn verder geen bewerkingen gedaan op de items of de schaalscore.

```
COMPUTE BesO_Gem2023=(og22f023 + og22f026 + og22f030) / 3.
```

```
EXECUTE.
```

```
FREQUENCIES VARIABLES=BesO_Gem2023
  /NTILES=4
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /HISTOGRAM
  /ORDER=ANALYSIS.
```

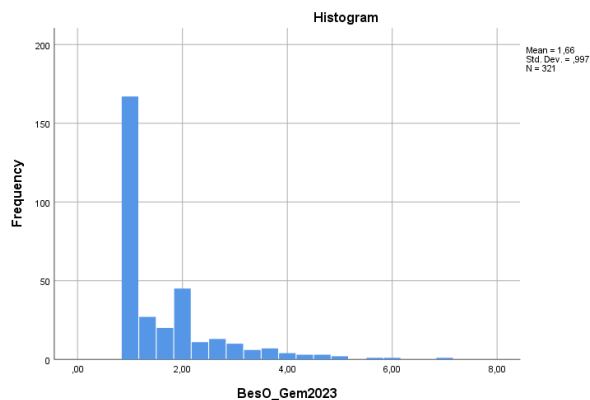
Statistics

BesO_Gem2023

N	Valid	321
	Missing	566
Mean		1,6636
Std. Deviation		,99704
Minimum		1,00
Maximum		7,00
Percentiles	25	1,0000
	50	1,0000
	75	2,0000

BesO_Gem2023

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	167	18,8	52,0	52,0
	1,33	27	3,0	8,4	60,4
	1,67	20	2,3	6,2	66,7
	2,00	45	5,1	14,0	80,7
	2,33	11	1,2	3,4	84,1
	2,67	13	1,5	4,0	88,2
	3,00	10	1,1	3,1	91,3
	3,33	6	,7	1,9	93,1
	3,67	7	,8	2,2	95,3
	4,00	4	,5	1,2	96,6
	4,33	3	,3	,9	97,5
	4,67	3	,3	,9	98,4
	5,00	2	,2	,6	99,1
	5,67	1	,1	,3	99,4
	6,00	1	,1	,3	99,7
	7,00	1	,1	,3	100,0
Total		321	36,2	100,0	
Missing	System	566	63,8		
Total		887	100,0		

Statusangst

De variabele statusangst bestaat uit twee verschillende items. Deze zijn weergegeven aan de hand van frequentietabellen en een tabel met de descriptieve statistieken.

```

FREQUENCIES VARIABLES=og22f041 og22f042
  /NTILES=4
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /HISTOGRAM
  /ORDER=ANALYSIS.

```

Statistics

		Because of my financial situation... I feel rejected by society.	Because of my financial situation... I feel excluded by society.
N	Valid	321	321
	Missing	566	566
Mean		1,42	1,41
Std. Deviation		,939	,908
Minimum		1	1
Maximum		7	7
Percentiles	25	1,00	1,00
	50	1,00	1,00
	75	2,00	2,00

Because of my financial situation... I feel rejected by society.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	totally disagree	240	27,1	74,8	74,8
	2	54	6,1	16,8	91,6
	3	12	1,4	3,7	95,3
	4	9	1,0	2,8	98,1
	5	3	,3	,9	99,1
	totally agree	3	,3	,9	100,0
	Total	321	36,2	100,0	
Missing	System	566	63,8		
Total		887	100,0		

Because of my financial situation... I feel excluded by society.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	totally disagree	239	26,9	74,5	74,5
	2	55	6,2	17,1	91,6
	3	14	1,6	4,4	96,0
	4	7	,8	2,2	98,1
	5	3	,3	,9	99,1
	6	1	,1	,3	99,4
	totally agree	2	,2	,6	100,0
Total	321	36,2	100,0		
Missing	System	566	63,8		
Total		887	100,0		

De twee items zijn samengevoegd tot een schaalscore, dit is gedaan door het gemiddelde te berekenen van de items. Daarna is er een histogram die statusangst weergeeft en een tabel met de beschrijvende statistieken.

```
COMPUTE StaA_Gem2023=(og22f041 + og22f042) / 2.
EXECUTE.
```

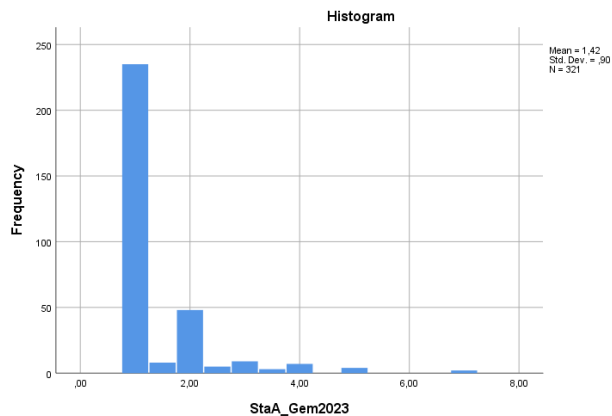
```
FREQUENCIES VARIABLES=StaA_Gem2023
  /NTILES=4
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /HISTOGRAM
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics

StaA_Gem2023		
N	Valid	321
	Missing	566
Mean		1,4174
Std. Deviation		,89976
Minimum		1,00
Maximum		7,00
Percentiles	25	1,0000
	50	1,0000
	75	1,5000

StaA_Gem2023

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	235	26,5	73,2	73,2
	1,50	8	,9	2,5	75,7
	2,00	48	5,4	15,0	90,7
	2,50	5	,6	1,6	92,2
	3,00	9	1,0	2,8	95,0
	3,50	3	,3	,9	96,0
	4,00	7	,8	2,2	98,1
	5,00	4	,5	1,2	99,4
	7,00	2	,2	,6	100,0
	Total		321	36,2	100,0
Missing	System	566	63,8		
Total		887	100,0		

Operationalisatie controlevariabelen: 2019 en 2023

Hier zijn de descriptieve statistieken en de operationalisatie van de controlevariabelen te zien, voor 2019 en 2023 zijn de descriptieve statistieken op hetzelfde moment berekend. Daarom worden ze hier ook tegelijkertijd weergegeven.

Geslacht

Het controlevariabele geslacht kon direct uit de achtergrondkenmerken vragenlijst gehaald worden. Er zijn verder geen hercoderingen gedaan voor de variabele.

Omdat er geen frequentietabel gemaakt kan worden per jaar, is er een kruistabel weergegeven die laat zien hoeveel mannen en vrouwen er in elke steekproef zit.

```
EXAMINE VARIABLES=geslacht BY Jaar
/PLOT BOXPLOT HISTOGRAM
/COMPARE GROUPS
/PERCENTILES (5,10,25,50,75,90,95) HAVERAGE
/STATISTICS DESCRIPTIVES
/CINTERVAL 95
/MISSING LISTWISE
/NOTOTAL.
```

Case Processing Summary

	Jaar	Valid		Cases Missing		Total	
		N	Percent	N	Percent	N	Percent
Gender	2019,00	566	100,0%	0	0,0%	566	100,0%
	2023,00	321	100,0%	0	0,0%	321	100,0%

Descriptives

Jaar				Statistic	Std. Error
Gender	2019,00	Mean		1,37	,020
		95% Confidence Interval for Mean	Lower Bound	1,33	
			Upper Bound	1,41	
		5% Trimmed Mean		1,35	
		Median		1,00	
		Variance		,233	
		Std. Deviation		,483	
		Minimum		1	
		Maximum		2	
		Range		1	
		Interquartile Range		1	
	Skewness		,543	,103	
	Kurtosis		-1,711	,205	
	2023,00	Mean		1,35	,027
		95% Confidence Interval for Mean	Lower Bound	1,29	
			Upper Bound	1,40	
		5% Trimmed Mean		1,33	
		Median		1,00	
		Variance		,227	
		Std. Deviation		,476	
		Minimum		1	
		Maximum		2	
		Range		1	
Interquartile Range		1			
Skewness		,651	,136		
Kurtosis		-1,585	,271		

```

CROSSTABS
/TABLES=geslacht BY Jaar
/FORMAT=AVALUE TABLES
/CELLS=COUNT
/COUNT ROUND CELL.
    
```

Crosstabs

Case Processing Summary

	Valid		Cases Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Gender * Jaar	887	100,0%	0	0,0%	887	100,0%

Gender * Jaar Crosstabulation

Count		Jaar		Total
		2019,00	2023,00	
Gender	Male	357	210	567
	Female	209	111	320
Total		566	321	887

Opleidingsniveau

Het controlevariabele opleidingsniveau is gemeten aan de hand van een vraag uit de achtergrondkenmerken vragenlijst. Het histogram en een tabel met de beschrijvende statistieken is hiervan weergegeven.

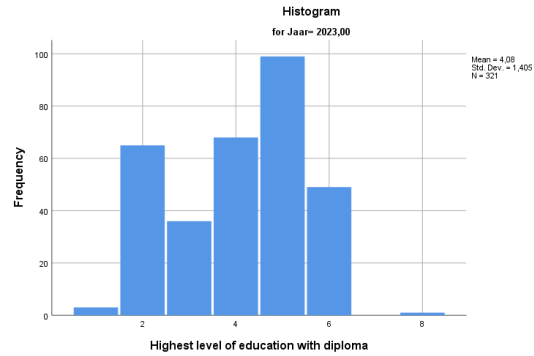
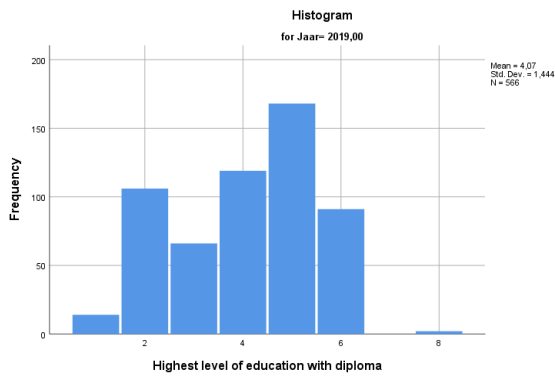
```
EXAMINE VARIABLES=oplmet BY Jaar
/PLOT BOXPLOT HISTOGRAM
/COMPARE GROUPS
/MESTIMATORS HUBER(1.339) ANDREW(1.34) HAMPEL(1.7,3.4,8.5) TUKEY(4.685)
/PERCENTILES(5,10,25,50,75,90,95) HAVERAGE
/STATISTICS DESCRIPTIVES
/CINTERVAL 95
/MISSING LISTWISE
/NOTOTAL.
```

Case Processing Summary

	Jaar	Valid		Cases Missing		Total	
		N	Percent	N	Percent	N	Percent
Highest level of education with diploma	2019,00	566	100,0%	0	0,0%	566	100,0%
	2023,00	321	100,0%	0	0,0%	321	100,0%

Descriptives

	Jaar	Statistic	Std. Error			
Highest level of education with diploma	2019,00	Mean	4,07 ,061			
		95% Confidence Interval for Mean	Lower Bound	3,95		
			Upper Bound	4,19		
		5% Trimmed Mean	4,09			
		Median	4,00			
		Variance	2,084			
		Std. Deviation	1,444			
		Minimum	1			
		Maximum	8			
		Range	7			
		Interquartile Range	2			
		Skewness	-,298 ,103			
		Kurtosis	-,901 ,205			
		2023,00	2023,00	Mean	4,08 ,078	
				95% Confidence Interval for Mean	Lower Bound	3,93
					Upper Bound	4,24
				5% Trimmed Mean	4,09	
Median	4,00					
Variance	1,975					
Std. Deviation	1,405					
Minimum	1					
Maximum	8					
Range	7					
Interquartile Range	2					
Skewness	-,267 ,136					
Kurtosis	-,979 ,271					

De waarden van opleidingsniveau zijn gehercodeerd zodat een hogere waarde op de variabele ook een hoger opleidingsniveau is. Ook is de antwoord mogelijkheid anders gecodeerd als missende waarde

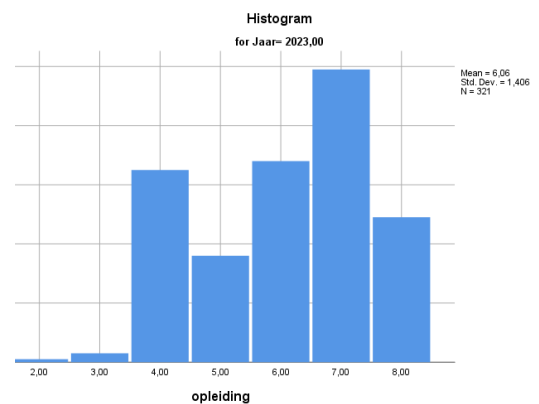
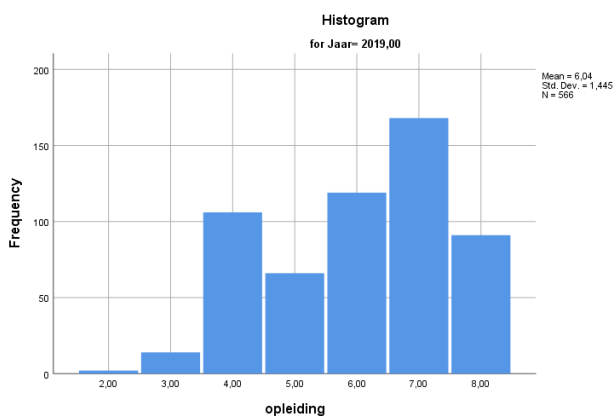
```
RECODE oplmet (7= SYSMIS) (9=1) (8=2) (1=3) (2=4) (3=5) (4=6) (5=7) (6=8) INTO
opleiding.
```

```
EXECUTE.
```

```
EXAMINE VARIABLES=opleiding BY Jaar
/PLOT BOXPLOT HISTOGRAM
/COMPARE GROUPS
/MESTIMATORS HUBER(1.339) ANDREW(1.34) HAMPPEL(1.7,3.4,8.5) TUKEY(4.685)
/PERCENTILES (5,10,25,50,75,90,95) HAVERAGE
/STATISTICS DESCRIPTIVES
/CINTERVAL 95
/MISSING LISTWISE
/NOTOTAL.
```

Case Processing Summary

	Jaar	Valid		Cases Missing		Total	
		N	Percent	N	Percent	N	Percent
opleiding	2019,00	566	100,0%	0	0,0%	566	100,0%
	2023,00	321	100,0%	0	0,0%	321	100,0%

Leeftijd

Leeftijd is gemeten door een variabele die direct de leeftijd van een respondent meet, daarom zijn er verder geen hercoderingen gedaan op deze variabele. Deze statistieken zijn

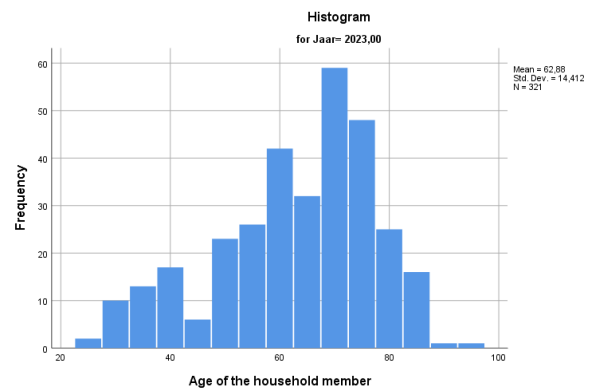
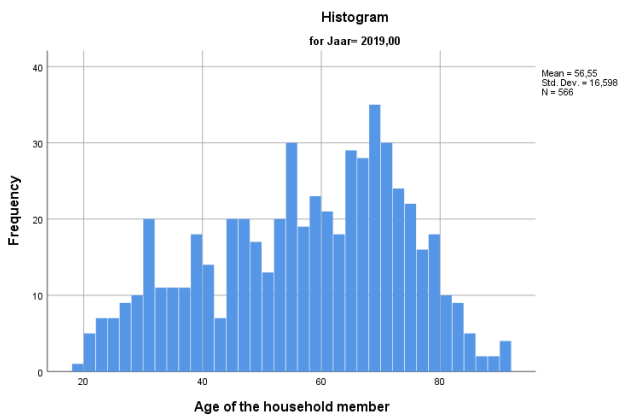
```

EXAMINE VARIABLES=leeftijd BY Jaar
/PLOT BOXPLOT HISTOGRAM
/COMPARE GROUPS
/MESTIMATORS HUBER(1.339) ANDREW(1.34) HAMPPEL(1.7,3.4,8.5) TUKEY(4.685)
/PERCENTILES(5,10,25,50,75,90,95) HAVERAGE
/STATISTICS DESCRIPTIVES
/CINTERVAL 95
/MISSING LISTWISE
/NOTOTAL.

```

Descriptives

	Jaar	Statistic	Std. Error		
Age of the household member	2019,00	Mean	56,55	,698	
		95% Confidence Interval for Mean	Lower Bound	55,18	
			Upper Bound	57,93	
		5% Trimmed Mean	56,84		
		Median	59,00		
		Variance	275,483		
		Std. Deviation	16,598		
		Minimum	19		
		Maximum	91		
		Range	72		
		Interquartile Range	26		
		Skewness	-,319	,103	
		Kurtosis	-,806	,205	
	2023,00	Mean	62,88	,804	
		95% Confidence Interval for Mean	Lower Bound	61,29	
			Upper Bound	64,46	
		5% Trimmed Mean	63,41		
		Median	67,00		
		Variance	207,709		
		Std. Deviation	14,412		
Minimum		25			
Maximum		95			
Range		70			
Interquartile Range		18			
Skewness		-,617	,136		
Kurtosis		-,313	,271		

Bijlage 2

In deze bijlage is er gebruik gemaakt van de datasets zonder de missende waarden, net zoals in bijlage 1 te zien is. De filters die gebruikt zijn worden hier nog een keer weergegeven.

Filter: missende waarden

```
USE ALL.
COMPUTE filter_$=(OBS1 = 1 OR OBS2 = 1).
VARIABLE LABELS filter_$ 'OBS1 = 1 OR OBS2 = 1 (FILTER)'.
VALUE LABELS filter_$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.
FORMATS filter_$ (f1.0).
FILTER BY filter_$.
EXECUTE.
```

Deze filter is om alleen de huishoudhoofden in de dataset te behouden, en alleen de respondenten te krijgen die alle vragenlijsten hebben gekregen die gebruikt zijn in dit onderzoek.

```
REGRESSION
  /MISSING LISTWISE
  /STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
  /NOORIGIN
  /DEPENDENT BiG1PvdA2019
  /METHOD=ENTER BesO_Gem2019 StaA_Gem2019 opleiding leeftijd geslacht
  /SAVE RESID ZRESID SRESID DRESID SDRESID.
```

```
RECODE RES_1 (SYSMIS=0) (ELSE=1) INTO OBS1.
EXECUTE.
```

```
REGRESSION
  /MISSING LISTWISE
  /STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
  /NOORIGIN
  /DEPENDENT BiG1PvdA2023
  /METHOD=ENTER opleiding leeftijd geslacht BesO_Gem2023 StaA_Gem2023
  /SAVE RESID ZRESID SRESID DRESID SDRESID.
```

```
RECODE RES_2 (SYSMIS=0) (ELSE=1) INTO OBS2.
EXECUTE.
```

Als laatste zijn deze filters gebruikt om alle missende waarden uit de steekproef te halen. Zodat er alleen maar respondenten in de dataset zitten die alle vragen beantwoord hebben.

Hier zijn de beschrijvende statistieken even kort weergegeven voor beide steekproeven.

```
FREQUENCIES VARIABLES=BiG1PvdA2019 BesO_Gem2019 StaA_Gem2019 geslacht leeftijd
opleiding
  /NTILES=4
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics

		BiGIPvdA2019	BesO_Gem2019	StaA_Gem2019	Gender	Age of the household member	opleiding
N	Valid	566	566	566	887	887	887
	Missing	321	321	321	0	0	0
Mean		,2703	1,9429	1,5689	1,36	58,84	6,0451
Std. Deviation		,44452	1,24093	1,20163	,480	16,122	1,43016
Minimum		,00	1,00	1,00	1	19	2,00
Maximum		1,00	7,00	7,00	2	95	8,00
Percentiles	25	,0000	1,0000	1,0000	1,00	48,00	5,0000
	50	,0000	1,3333	1,0000	1,00	61,00	6,0000
	75	1,0000	2,6667	1,5000	2,00	71,00	7,0000

```

FREQUENCIES VARIABLES=geslacht leeftijd opleiding BiGIPvdA2023 BesO_Gem2023
StaA_Gem2023
  /NTILES=4
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /ORDER=ANALYSIS.
    
```

Frequencies

Statistics

		Gender	Age of the household member	opleiding	BiGIPvdA2023	BesO_Gem2023	StaA_Gem2023
N	Valid	887	887	887	321	321	321
	Missing	0	0	0	566	566	566
Mean		1,36	58,84	6,0451	,3302	1,6636	1,4174
Std. Deviation		,480	16,122	1,43016	,47103	,99704	,89976
Minimum		1	19	2,00	,00	1,00	1,00
Maximum		2	95	8,00	1,00	7,00	7,00
Percentiles	25	1,00	48,00	5,0000	,0000	1,0000	1,0000
	50	1,00	61,00	6,0000	,0000	1,0000	1,0000
	75	2,00	71,00	7,0000	1,0000	2,0000	1,5000

Bivariate analyse: 2019

```

CORRELATIONS
  /VARIABLES=BiGIPvdA2019 leeftijd BesO_Gem2019 StaA_Gem2019
  /PRINT=TWOTAIL NOSIG
  /MISSING=PAIRWISE.
    
```

Correlations

		BiGIPvdA2019	Age of the household member	BesO_Gem2019	StaA_Gem2019
BiGIPvdA2019	Pearson Correlation	1	,107*	,037	,083*
	Sig. (2-tailed)		,011	,385	,049
	N	566	566	566	566
Age of the household member	Pearson Correlation	,107*	1	-,195**	-,019
	Sig. (2-tailed)	,011		,000	,653
	N	566	887	566	566
BesO_Gem2019	Pearson Correlation	,037	-,195**	1	,607**
	Sig. (2-tailed)	,385	,000		,000
	N	566	566	566	566
StaA_Gem2019	Pearson Correlation	,083*	-,019	,607**	1
	Sig. (2-tailed)	,049	,653	,000	
	N	566	566	566	566

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

CROSSTABS

```

/TABLES=BiGIPvdA2019 BY geschlecht
/FORMAT=AVALUE TABLES
/STATISTICS=CHISQ PHI
/CELLS=COUNT
/COUNT ROUND CELL.

```

BiGIPvdA2019 * Gender Crosstabulation

Count

		Gender		Total
		Male	Female	
BiGIPvdA2019	,00	237	176	413
	1,00	120	33	153
Total		357	209	566

Symmetric Measures

		Value	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	-,194	,000
	Cramer's V	,194	,000
N of Valid Cases		566	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	21,232 ^a	1	,000		
Continuity Correction ^b	20,338	1	,000		
Likelihood Ratio	22,446	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	21,195	1	,000		
N of Valid Cases	566				

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 56,50.

b. Computed only for a 2x2 table

```

CORRELATIONS
/VARIABLES=BiGIPvdA2019 opleiding
/PRINT=TWOTAIL NOSIG
/MISSING=PAIRWISE.

```

Correlations

		BiGIPvdA2019	opleiding
BiGIPvdA2019	Pearson Correlation	1	-,127**
	Sig. (2-tailed)		,003
	N	566	566
opleiding	Pearson Correlation	-,127**	1
	Sig. (2-tailed)	,003	
	N	566	887

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

```

CORRELATIONS
/VARIABLES=geslacht BesO_Gem2019
/PRINT=TWOTAIL NOSIG
/MISSING=PAIRWISE.

```

Correlations

		Gender	BesO_Gem2019
Gender	Pearson Correlation	1	,061
	Sig. (2-tailed)		,148
	N	887	566
BesO_Gem2019	Pearson Correlation	,061	1
	Sig. (2-tailed)	,148	
	N	566	566

```

REGRESSION
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT BesO_Gem2019
/METHOD=ENTER opleiding.

```

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,048 ^a	,002	,001	1,24059

a. Predictors: (Constant), opleiding

```

REGRESSION
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT StaA_Gem2019
/METHOD=ENTER opleiding.

```

Regression

Variables Entered/Removed^a

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	opleiding ^b	.	Enter

a. Dependent Variable: StaA_Gem2019

b. All requested variables entered.

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,134 ^a	,018	,016	1,19192

a. Predictors: (Constant), opleiding

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	14,557	1	14,557	10,247	,001 ^b
	Residual	801,255	564	1,421		
	Total	815,813	565			

a. Dependent Variable: StaA_Gem2019

b. Predictors: (Constant), opleiding

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	2,240	,216		10,393	,000
	opleiding	-,111	,035	-,134	-3,201	,001

a. Dependent Variable: StaA_Gem2019

```
REGRESSION
  /MISSING LISTWISE
  /STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
  /NOORIGIN
  /DEPENDENT StaA_Gem2019
  /METHOD=ENTER geslacht.
```

Regression

Variables Entered/Removed^a

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	Gender ^b	.	Enter

a. Dependent Variable: StaA_Gem2019

b. All requested variables entered.

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,038 ^a	,001	,000	1,20181

a. Predictors: (Constant), Gender

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	1,204	1	1,204	,834	,362 ^b
	Residual	814,609	564	1,444		
	Total	815,813	565			

a. Dependent Variable: StaA_Gem2019

b. Predictors: (Constant), Gender

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,438	,152		9,463	,000
	Gender	,096	,105	,038	,913	,362

a. Dependent Variable: StaA_Gem2019

CROSSTABS

```

/TABLES=geslacht BY opleiding BY Jaar
/FORMAT=AVALUE TABLES
/STATISTICS=CHISQ PHI
/CELLS=COUNT
/COUNT ROUND CELL.

```

De kruistabel is gemaakt zodat er onderscheidt te maken is tussen de opleidingsniveaus en geslacht per steekproef, omdat deze niet identiek zijn per jaar.

Symmetric Measures

Jaar			Value	Approximate Significance
2019,00	Nominal by Nominal	Phi	,129	,150
		Cramer's V	,129	,150
	N of Valid Cases			566
2023,00	Nominal by Nominal	Phi	,133	,465
		Cramer's V	,133	,465
	N of Valid Cases			321
Total	Nominal by Nominal	Phi	,115	,066
		Cramer's V	,115	,066
	N of Valid Cases			887

REGRESSION

```

/SELECT=Jaar EQ 2019
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT geslacht
/METHOD=ENTER leeftijd.

```

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.053 ^a	,003	,001	,483

a. Predictors: (Constant), Age of the household member

```

REGRESSION
/SELECT=Jaar EQ 2019
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT opleiding
/METHOD=ENTER leeftijd.

```

Model Summary

Model	R Jaar = 2019,00 (Selected)	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,267 ^a	,071	,070	1,39351

a. Predictors: (Constant), Age of the household member

Bivariate analyse: 2023

```

CORRELATIONS
/VARIABLES=leeftijd BiG1PvdA2023 BesO_Gem2023 StaA_Gem2023
/PRINT=TWOTAIL NOSIG
/MISSING=PAIRWISE.

```

Correlations

		Age of the household member	BiG1PvdA2023	BesO_Gem202 3	StaA_Gem202 3
Age of the household member	Pearson Correlation	1	,049	-,060	-,003
	Sig. (2-tailed)		,383	,280	,956
	N	887	321	321	321
BiG1PvdA2023	Pearson Correlation	,049	1	,018	,083
	Sig. (2-tailed)	,383		,752	,138
	N	321	321	321	321
BesO_Gem2023	Pearson Correlation	-,060	,018	1	,554**
	Sig. (2-tailed)	,280	,752		,000
	N	321	321	321	321
StaA_Gem2023	Pearson Correlation	-,003	,083	,554**	1
	Sig. (2-tailed)	,956	,138	,000	
	N	321	321	321	321

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

```

CORRELATIONS
/VARIABLES=opleiding BiG1PvdA2023
/PRINT=TWOTAIL NOSIG
/MISSING=PAIRWISE.

```

Correlations

Correlations

		opleiding	BiGIPvdA2023
opleiding	Pearson Correlation	1	-,056
	Sig. (2-tailed)		,314
	N	887	321
BiGIPvdA2023	Pearson Correlation	-,056	1
	Sig. (2-tailed)	,314	
	N	321	321

CROSSTABS

```

/TABLES=BiGIPvdA2023 BY geslacht BY Jaar
/FORMAT=AVALUE TABLES
/STATISTICS=CHISQ PHI
/CELLS=COUNT
/COUNT ROUND CELL.
  
```

Symmetric Measures

Jaar			Value	Approximate Significance
2023,00	Nominal by Nominal	Phi	-,232	,000
		Cramer's V	,232	,000
	N of Valid Cases			321
Total	Nominal by Nominal	Phi	-,232	,000
		Cramer's V	,232	,000
	N of Valid Cases			321

BiGIPvdA2023 * Gender * Jaar Crosstabulation

Count

Jaar			Gender		Total
			Male	Female	
2023,00	BiGIPvdA2023	,00	124	91	215
		1,00	86	20	106
	Total			210	111
Total	BiGIPvdA2023	,00	124	91	215
		1,00	86	20	106
	Total			210	111

Chi-Square Tests

Jaar		Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
2023,00	Pearson Chi-Square	17,269 ^a	1	,000		
	Continuity Correction ^b	16,248	1	,000		
	Likelihood Ratio	18,324	1	,000		
	Fisher's Exact Test				,000	,000
	Linear-by-Linear Association	17,216	1	,000		
	N of Valid Cases	321				
Total	Pearson Chi-Square	17,269 ^a	1	,000		
	Continuity Correction ^b	16,248	1	,000		
	Likelihood Ratio	18,324	1	,000		
	Fisher's Exact Test				,000	,000
	Linear-by-Linear Association	17,216	1	,000		
	N of Valid Cases	321				

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 36,65.

b. Computed only for a 2x2 table

REGRESSION

```

/SELECT=Jaar EQ 2023
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT opleiding
/METHOD=ENTER leeftijd.
    
```

Model Summary

Model	R Jaar = 2023,00 (Selected)	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,168 ^a	,028	,025	1,38859

a. Predictors: (Constant), Age of the household member

REGRESSION

```

/SELECT=Jaar EQ 2023
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT geslacht
/METHOD=ENTER leeftijd.
    
```

Model Summary

Model	R Jaar = 2023,00 (Selected)	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,072 ^a	,005	,002	,476

a. Predictors: (Constant), Age of the household member

```

CORRELATIONS
/VARIABLES=geslacht BesO_Gem2023
/PRINT=TWOTAIL NOSIG
/MISSING=PAIRWISE.

```

Correlations

Correlations

		Gender	BesO_Gem2023
Gender	Pearson Correlation	1	,013
	Sig. (2-tailed)		,813
	N	887	321
BesO_Gem2023	Pearson Correlation	,013	1
	Sig. (2-tailed)	,813	
	N	321	321

```

REGRESSION
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT BesO_Gem2023
/METHOD=ENTER opleiding.

```

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,151 ^a	,023	,020	,98720

a. Predictors: (Constant), opleiding

```

REGRESSION
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT StaA_Gem2023
/METHOD=ENTER geslacht
/METHOD=ENTER opleiding.

```

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,010 ^a	,000	-,003	,90113
2	,189 ^b	,036	,030	,88629

a. Predictors: (Constant), Gender

b. Predictors: (Constant), Gender, opleiding

Logistische regressie analyse: 2019

De volgende syntax en output laten de logistische regressie analyse zien die gedaan is voor 2019. Hierin zijn de drie modellen geschat waarmee de hypothesen mee getoetst zijn.

```
LOGISTIC REGRESSION VARIABLES BiG1PvdA2019
/METHOD=ENTER BesO_Gem2019
/METHOD=ENTER BesO_Gem2019 geslacht leeftijd opleiding
/METHOD=ENTER BesO_Gem2019 StaA_Gem2019 geslacht leeftijd opleiding
/PRINT=CI(95)
/CRITERIA=PIN(0.05) POUT(0.10) ITERATE(20) CUT(0.5).
```

Logistic Regression

Case Processing Summary

Unweighted Cases ^a		N	Percent
Selected Cases	Included in Analysis	566	63,8
	Missing Cases	321	36,2
	Total	887	100,0
Unselected Cases		0	,0
Total		887	100,0

a. If weight is in effect, see classification table for the total number of cases.

Dependent Variable Encoding

Original Value	Internal Value
,00	0
1,00	1

Block 0: Beginning Block

Classification Table^{a,b}

	Observed		Predicted		Percentage Correct
			BiG1PvdA2019 ,00	1,00	
Step 0	BiG1PvdA2019	,00	413	0	100,0
		1,00	153	0	,0
Overall Percentage					73,0

a. Constant is included in the model.
b. The cut value is 500

Variables in the Equation

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 0 Constant	-,993	,095	110,086	1	,000	,370

Variables not in the Equation

	Score	df	Sig.
Step 0 Variables BesO_Gem2019	,758	1	,384
Overall Statistics	,758	1	,384

Block 1: Method = Enter

Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	,745	1	,388
	Block	,745	1	,388
	Model	,745	1	,388

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	659,862 ^a	,001	,002

a. Estimation terminated at iteration number 4 because parameter estimates changed by less than ,001.

Classification Table^a

Step 1	Observed	Predicted		Percentage Correct
		BiGIPvdA2019 ,00	1,00	
Step 1	BiGIPvdA2019 ,00	413	0	100,0
	1,00	153	0	,0
Overall Percentage				73,0

a. The cut value is500

Variables in the Equation

		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
								Lower	Upper
Step 1 ^a	BesO_Gem2019	,065	,074	,756	1	,384	1,067	,922	1,235
	Constant	-1,120	,176	40,638	1	,000	,326		

a. Variable(s) entered on step 1: BesO_Gem2019.

Block 2: Method = Enter

Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	36,477	3	,000
	Block	36,477	3	,000
	Model	37,222	4	,000

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	623,385 ^a	,064	,092

a. Estimation terminated at iteration number 4 because parameter estimates changed by less than ,001.

Classification Table^a

Step 1	Observed	Predicted		Percentage Correct
		BiGIPvdA2019 ,00	1,00	
Step 1	BiGIPvdA2019 ,00	409	4	99,0
	1,00	144	9	5,9
Overall Percentage				73,9

a. The cut value is500

Variables in the Equation

Step 1 ^a		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
								Lower	Upper
	BesO_Gem2019	,115	,080	2,076	1	,150	1,122	,959	1,313
	Gender	-1,034	,224	21,247	1	,000	,356	,229	,552
	Age of the household member	,013	,007	3,856	1	,050	1,013	1,000	1,026
	opleiding	-,169	,069	6,014	1	,014	,845	,738	,967
	Constant	,406	,737	,303	1	,582	1,501		

a. Variable(s) entered on step 1: BesO_Gem2019, Gender, Age of the household member, opleiding.

Block 3: Method = Enter

Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	1,681	1	,195
	Block	1,681	1	,195
	Model	38,903	5	,000

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	621,704 ^a	,066	,096

a. Estimation terminated at iteration number 4 because parameter estimates changed by less than ,001.

Classification Table^a

Step 1	Observed	Predicted		Percentage Correct
		BiGIPvdA2019 ,00	1,00	
	BiGIPvdA2019 ,00	408	5	98,8
	1,00	147	6	3,9
	Overall Percentage			73,1

a. The cut value is 500

Variables in the Equation

Step 1 ^a		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
								Lower	Upper
	BesO_Gem2019	,032	,103	,094	1	,759	1,032	,843	1,264
	Gender	-1,044	,225	21,466	1	,000	,352	,227	,548
	Age of the household member	,012	,007	3,363	1	,067	1,012	,999	1,025
	opleiding	-,162	,069	5,467	1	,019	,850	,743	,974
	StaA_Gem2019	,129	,099	1,701	1	,192	1,138	,937	1,383
	Constant	,376	,740	,259	1	,611	1,457		

a. Variable(s) entered on step 1: BesO_Gem2019, Gender, Age of the household member, opleiding, StaA_Gem2019.

Logistische regressie analyse: 2023

De volgende syntax en output laat de logistische regressie zien voor de steekproef van 2023. In deze regressie zijn er drie verschillende modellen geschat om zo de hypothese te kunnen testen. In blok 0 bestaat het model alleen uit de constante.

```
LOGISTIC REGRESSION VARIABLES BiGIPvdA2023
/METHOD=ENTER BesO_Gem2023
/METHOD=ENTER BesO_Gem2023 geslacht leeftijd opleiding
/METHOD=ENTER BesO_Gem2023 StaA_Gem2023 geslacht leeftijd opleiding
/PRINT=CI(95)
/CRITERIA=PIN(0.05) POUT(0.10) ITERATE(20) CUT(0.5).
```

Logistic Regression

Case Processing Summary

Unweighted Cases ^a		N	Percent
Selected Cases	Included in Analysis	321	36,2
	Missing Cases	566	63,8
	Total	887	100,0
Unselected Cases		0	,0
Total		887	100,0

a. If weight is in effect, see classification table for the total number of cases.

Dependent Variable Encoding

Original Value	Internal Value
,00	0
1,00	1

Block 0: Beginning Block

Classification Table^{a,b}

	Observed	Predicted		Percentage Correct
		BiGIPvdA2023 ,00	1,00	
Step 0	BiGIPvdA2023 ,00	215	0	100,0
	1,00	106	0	,0
Overall Percentage				67,0

a. Constant is included in the model.

b. The cut value is 500

Variables in the Equation

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	
Step 0	Constant	-,707	,119	35,508	1	,000	,493

Variables not in the Equation

	Score	df	Sig.		
Step 0	Variables	BesO_Gem2023	,101	1	,751
Overall Statistics			,101	1	,751

Block 1: Method = Enter
Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	,100	1	,752
	Block	,100	1	,752
	Model	,100	1	,752

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	407,142 ^a	,000	,000

a. Estimation terminated at iteration number 3 because parameter estimates changed by less than ,001.

Classification Table^a

Step 1	Observed		Predicted		Percentage Correct
			BiGIPvdA2023 ,00	1,00	
Step 1	BiGIPvdA2023	,00	215	0	100,0
		1,00	106	0	,0
Overall Percentage					67,0

a. The cut value is500

Variables in the Equation

Step 1 ^a	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
							Lower	Upper
BesO_Gem2023	,037	,118	,101	1	,751	1,038	,824	1,308
Constant	-,770	,230	11,159	1	,001	,463		

a. Variable(s) entered on step 1: BesO_Gem2023.

Block 2: Method = Enter
Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	19,518	3	,000
	Block	19,518	3	,000
	Model	19,618	4	,001

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	387,624 ^a	,059	,082

a. Estimation terminated at iteration number 4 because parameter estimates changed by less than ,001.

Classification Table^a

Step 1	Observed		Predicted		Percentage Correct
			BiGIPvdA2023 ,00	1,00	
Step 1	BiGIPvdA2023	,00	215	0	100,0
		1,00	105	1	,9
Overall Percentage					67,3

a. The cut value is500

Variables in the Equation

		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
								Lower	Upper
Step 1 ^a	BesO_Gem2023	-,084	,152	,304	1	,582	,920	,682	1,239
	Gender	-1,143	,286	16,024	1	,000	,319	,182	,558
	Age of the household member	,004	,009	,207	1	,649	1,004	,987	1,022
	opleiding	-,063	,089	,501	1	,479	,939	,788	1,118
	StaA_Gem2023	,221	,163	1,839	1	,175	1,248	,906	1,719
	Constant	,723	,990	,534	1	,465	2,061		

a. Variable(s) entered on step 1: BesO_Gem2023, Gender, Age of the household member, opleiding, StaA_Gem2023.

Variables in the Equation

		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
								Lower	Upper
Step 1 ^a	BesO_Gem2023	,030	,124	,060	1	,807	1,031	,808	1,315
	Gender	-1,144	,285	16,134	1	,000	,318	,182	,557
	Age of the household member	,004	,009	,226	1	,634	1,004	,987	1,022
	opleiding	-,077	,088	,765	1	,382	,926	,779	1,100
	Constant	,926	,974	,904	1	,342	2,526		

a. Variable(s) entered on step 1: BesO_Gem2023, Gender, Age of the household member, opleiding.

Block 3: Method = Enter

Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	1,881	1	,170
	Block	1,881	1	,170
	Model	21,499	5	,001

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	385,743 ^a	,065	,090

a. Estimation terminated at iteration number 4 because parameter estimates changed by less than ,001.

Classification Table^a

	Observed	Predicted		Percentage Correct
		BiGIPvdA2023 ,00	1,00	
Step 1	BiGIPvdA2023 ,00	211	4	98,1
	1,00	99	7	6,6
	Overall Percentage			67,9

a. The cut value is 500

Lineaire regressie: 2019

Voor het schatten van model 4 is er een lineaire regressie uitgevoerd. De syntax en output zijn hier te zien.

```
REGRESSION
  /MISSING LISTWISE
  /STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
  /NOORIGIN
  /DEPENDENT StaA_Gem2019
  /METHOD=ENTER BesO_Gem2019 geslacht leeftijd opleiding.
```

Regression

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,620 ^a	,384	,380	,94608

a. Predictors: (Constant), opleiding, Gender, BesO_Gem2019, Age of the household member

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	313,680	4	78,420	87,613	,000 ^b
	Residual	502,133	561	,895		
	Total	815,813	565			

a. Dependent Variable: StaA_Gem2019

b. Predictors: (Constant), opleiding, Gender, BesO_Gem2019, Age of the household member

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	,483	,303		1,593	,112
	BesO_Gem2019	,598	,033	,618	18,174	,000
	Gender	,009	,083	,004	,106	,916
	Age of the household member	,006	,003	,080	2,260	,024
	opleiding	-,069	,029	-,083	-2,387	,017

a. Dependent Variable: StaA_Gem2019

Lineaire regressie: 2023

```
REGRESSION
  /MISSING LISTWISE
  /STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
  /NOORIGIN
  /DEPENDENT StaA_Gem2023
  /METHOD=ENTER BesO_Gem2023 geslacht leeftijd opleiding.
```

Regression

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,565 ^a	,319	,310	,74727

a. Predictors: (Constant), opleiding, Gender, BesO_Gem2023, Age of the household member

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	82,603	4	20,651	36,981	,000 ^b
	Residual	176,459	316	,558		
	Total	259,062	320			

a. Dependent Variable: StaA_Gem2023

b. Predictors: (Constant), opleiding, Gender, BesO_Gem2023, Age of the household member

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,017	,335		3,040	,003
	BesO_Gem2023	,486	,043	,539	11,433	,000
	Gender	-,030	,088	-,016	-,338	,736
	Age of the household member	,001	,003	,011	,223	,824
	opleiding	-,068	,031	-,106	-2,218	,027

a. Dependent Variable: StaA_Gem2023

Propertes en gemiddelden voor afkeer GroenLinks-PvdA: 2019

In deze output is te zien wat de propertes en gemiddelden zijn van het hebben van een afkeer van GroenLinks-PvdA of niet. Voor de gemiddelden zijn t-toetsen gedaan met een p-waarde en voor het uitrekenen van de propertes zijn er kruistabellen gemaakt met een chi².

```
T-TEST GROUPS=BiG1PvdA2019(1 0)
/MISSING=ANALYSIS
/VARIABLES=BesO_Gem2019
/CRITERIA=CI(.95).
```

T-Test

Group Statistics

	BiG1PvdA2019	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
BesO_Gem2019	1,00	153	2,0174	1,32662	,10725
	,00	413	1,9153	1,20815	,05945

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means					95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
BesO_Gem2019	Equal variances assumed	1,021	,313	,870	564	,385	,10217	,11747	-,12856	,33291
	Equal variances not assumed			,833	251,010	,406	,10217	,12263	-,13933	,34368

```
T-TEST GROUPS=BiGIPvdA2019(1 0)
/MISSING=ANALYSIS
/VARIABLES=StaA_Gem2019
/CRITERIA=CI(.95).
```

T-Test

Group Statistics

	BiGIPvdA2019	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
StaA_Gem2019	1,00	153	1,7320	1,35606	,10963
	,00	413	1,5085	1,13497	,05585

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means					95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
StaA_Gem2019	Equal variances assumed	6,153	,013	1,971	564	,049	,22355	,11344	,00074	,44636
	Equal variances not assumed			1,817	235,281	,070	,22355	,12304	-,01884	,46595

```
CROSSTABS
/TABLES=BiGIPvdA2019 BY geschlecht
/FORMAT=AVALUE TABLES
/CELLS=COUNT
/COUNT ROUND CELL.
```

Crosstabs

BiGIPvdA2019 * Gender Crosstabulation

Count

		Gender		Total
		Male	Female	
BiGIPvdA2019	,00	237	176	413
	1,00	120	33	153
Total		357	209	566

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	21,232 ^a	1	,000		
Continuity Correction ^b	20,338	1	,000		
Likelihood Ratio	22,446	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	21,195	1	,000		
N of Valid Cases	566				

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 56,50.

b. Computed only for a 2x2 table

Propertes en gemiddelden voor afkeer GroenLinks-PvdA: 2023

```
T-TEST GROUPS=BiG1PvdA2023(1 0)
/MISSING=ANALYSIS
/VARIABLES=BesO_Gem2023
/CRITERIA=CI(.95).
```

T-Test

Group Statistics

	BiG1PvdA2023	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
BesO_Gem2023	1,00	106	1,6887	1,03920	,10094
	,00	215	1,6512	,97783	,06669

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means					95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
BesO_Gem2023	Equal variances assumed	,339	,561	,317	319	,752	,03752	,11850	-,19562	,27065
	Equal variances not assumed			,310	198,149	,757	,03752	,12098	-,20105	,27608

```
T-TEST GROUPS=BiG1PvdA2023(1 0)
/MISSING=ANALYSIS
/VARIABLES=StaA_Gem2023
/CRITERIA=CI(.95).
```

T-Test

Group Statistics

	BiG1PvdA2023	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
StaA_Gem2023	1,00	106	1,5236	1,11565	,10836
	,00	215	1,3651	,76911	,05245

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means					95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
StaA_Gem 2023	Equal variances assumed	6,547	,011	1,487	319	,138	,15847	,10658	-,05123	,36816
	Equal variances not assumed			1,316	155,774	,190	,15847	,12039	-,07934	,39627

CROSSTABS

```

/TABLES=BiG1PvdA2023 BY geschlecht
/FORMAT=AVALUE TABLES
/STATISTICS=CHISQ
/CELLS=COUNT
/COUNT ROUND CELL.

```

Crosstabs

BiGIPvdA2023 * Gender Crosstabulation

Count

		Gender		Total
		Male	Female	
BiGIPvdA2023	,00	124	91	215
	1,00	86	20	106
Total		210	111	321

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	17,269 ^a	1	,000		
Continuity Correction ^b	16,248	1	,000		
Likelihood Ratio	18,324	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	17,216	1	,000		
N of Valid Cases	321				

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 36,65.

b. Computed only for a 2x2 table

Bijlage 3

Controleren van de assumpties logistische regressie

Deze filter is gebruikt om alleen de huishoudhoofden in de dataset te behouden en ook om alleen de respondenten te behouden die de vragenlijsten hebben gekregen die gebruikt worden in dit onderzoek. Om zo dus aan de assumptie van onafhankelijke observaties te voldoen.

```
USE ALL.

COMPUTE filter_$=( positie = 1 & (og18a_m > 0 | og22f_m > 0) & (cv19k_m2 > 0 |
cv23o_m2 > 0) ).

VARIABLE LABELS filter_$ ' positie = 1 & (og18a_m > 0 | og22f_m > 0) & (cv19k_m2
> 0 | '+
      'cv23o_m2 > 0) (FILTER)'.

VALUE LABELS filter_$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.

FORMATS filter_$ (f1.0).

FILTER BY filter_$.

EXECUTE.
```

Voor de eerste drie modellen wordt er een logistische regressie gedaan, daarvoor is er maar een assumptie. Maar voor het vierde model wordt er wel een lineaire regressie gedaan, in dit model zitten alleen statusangst en bestaansonzekerheid. Dit model wordt ook nog gedaan om te controleren of er een samenhang is tussen deze twee variabelen, anders kan een mediatie namelijk worden uitgesloten. Voor dit model moet er wel gekeken worden naar de assumpties van lineariteit, homoscedasticiteit en normaliteit.

Controleren assumpties lineaire regressie: 2019

```
REGRESSION
  /MISSING LISTWISE
  /STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
  /NOORIGIN
  /DEPENDENT StaA_Gem2019
  /METHOD=ENTER BesO_Gem2019 geslacht leeftijd opleiding
  /SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED)
  /RESIDUALS NORMPROB(ZRESID).
```

Regression

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,620 ^a	,384	,380	,94608

a. Predictors: (Constant), opleiding, Gender, BesO_Gem2019, Age of the household member

b. Dependent Variable: StaA_Gem2019

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	313,680	4	78,420	87,613	,000 ^b
	Residual	502,133	561	,895		
	Total	815,813	565			

a. Dependent Variable: StaA_Gem2019

b. Predictors: (Constant), opleiding, Gender, BesO_Gem2019, Age of the household member

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
1	(Constant)	,483	,303		1,593	,112		
	BesO_Gem2019	,598	,033	,618	18,174	,000	,949	1,054
	Gender	,009	,083	,004	,106	,916	,994	1,006
	Age of the household member	,006	,003	,080	2,260	,024	,884	1,132
	opleiding	-,069	,029	-,083	-2,387	,017	,918	1,090

a. Dependent Variable: StaA_Gem2019

Collinearity Diagnostics^a

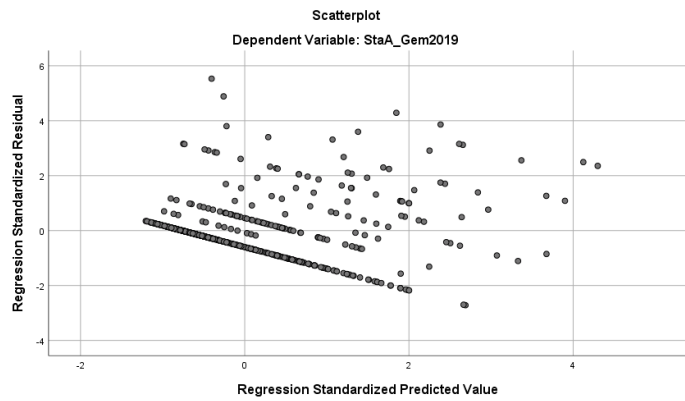
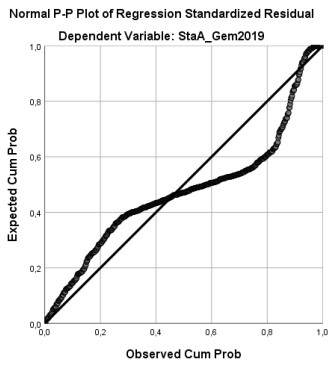
Model	Dimension	Eigenvalue	Condition Index	Variance Proportions				
				(Constant)	BesO_Gem2019	Gender	Age of the household member	opleiding
1	1	4,546	1,000	,00	,01	,00	,00	,00
	2	,263	4,161	,00	,85	,01	,03	,01
	3	,100	6,756	,00	,02	,72	,23	,00
	4	,079	7,563	,00	,02	,15	,24	,38
	5	,013	18,907	,99	,10	,12	,50	,62

a. Dependent Variable: StaA_Gem2019

Residuals Statistics^a

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	,6706	4,7718	1,5689	,74511	566
Residual	-2,57202	5,23192	,00000	,94273	566
Std. Predicted Value	-1,206	4,299	,000	1,000	566
Std. Residual	-2,719	5,530	,000	,996	566

a. Dependent Variable: StaA_Gem2019

Controeren assumpties lineaire regressie: 2023

```

REGRESSION
  /MISSING LISTWISE
  /STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
  /NOORIGIN
  /DEPENDENT StaA_Gem2023
  /METHOD=ENTER BesO_Gem2023 geslacht leeftijd opleiding
  /SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED)
  /RESIDUALS NORMPROB(ZRESID).

```

Regression

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,565 ^a	,319	,310	,74727

a. Predictors: (Constant), opleiding, Gender, BesO_Gem2023, Age of the household member

b. Dependent Variable: StaA_Gem2023

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
1	(Constant)	1,017	,335		3,040	,003		
	BesO_Gem2023	,486	,043	,539	11,433	,000	,970	1,031
	Gender	-,030	,088	-,016	-,338	,736	,995	1,005
	Age of the household member	,001	,003	,011	,223	,824	,959	1,043
	opleiding	-,068	,031	-,106	-2,218	,027	,946	1,057

a. Dependent Variable: StaA_Gem2023

Collinearity Diagnostics^a

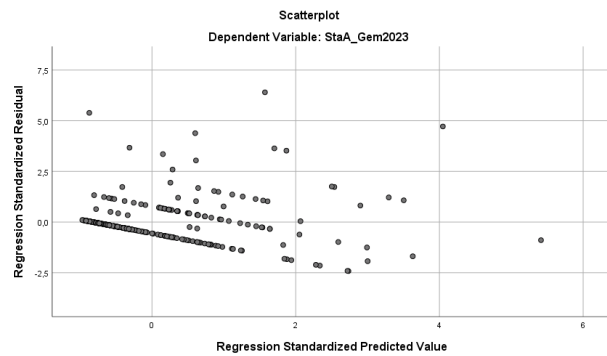
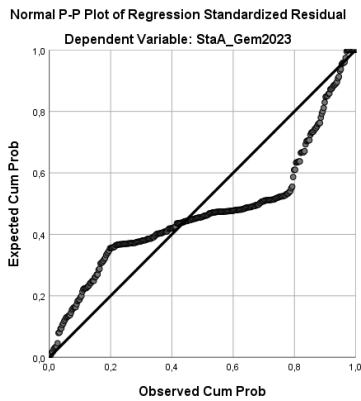
Model	Dimension	Eigenvalue	Condition Index	(Constant)	Variance Proportions				
					BesO_Gem2023	Gender	Age of the household member	opleiding	
1	1	4,598	1,000	,00	,01	,00	,00	,00	
	2	,237	4,407	,00	,88	,03	,01	,01	
	3	,095	6,941	,00	,00	,84	,08	,04	
	4	,058	8,882	,00	,01	,01	,38	,43	
	5	,012	19,988	,99	,10	,12	,53	,51	

a. Dependent Variable: StaA_Gem2023

Residuals Statistics^a

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	,9245	4,1677	1,4174	,50807	321
Residual	-1,80626	4,78410	,00000	,74259	321
Std. Predicted Value	-,970	5,413	,000	1,000	321
Std. Residual	-2,417	6,402	,000	,994	321

a. Dependent Variable: StaA_Gem2023

Aan de hand van de assumpties van beide jaren kan er gesteld worden dat er niet aan de assumpties worden voldaan, alleen aan die van de onafhankelijke observaties.

Assumpties controleren lineaire regressie van model 3: 2019

Deze output laat zien dat de assumpties van een lineaire regressie geschonden zijn, en dat er daarom gekozen is voor een logistische regressie.

```
REGRESSION
  /MISSING LISTWISE
  /STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
  /NOORIGIN
  /DEPENDENT GLPvda2019
  /METHOD=ENTER geslacht leeftijd BesO_Gem2019 StaA_Gem2019 opleiding
  /SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED)
  /RESIDUALS NORMPROB(ZRESID).
```

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,266 ^a	,071	,063	2,16791

a. Predictors: (Constant), opleiding, Gender, BesO_Gem2019, Age of the household member, StaA_Gem2019

b. Dependent Variable: GLPvdA2019

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	201,005	5	40,201	8,554	,000 ^b
	Residual	2631,916	560	4,700		
	Total	2832,921	565			

a. Dependent Variable: GLPvdA2019

b. Predictors: (Constant), opleiding, Gender, BesO_Gem2019, Age of the household member, StaA_Gem2019

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
1	(Constant)	6,479	,696		9,308	,000		
	Gender	-,872	,189	-,188	-4,602	,000	,994	1,006
	Age of the household member	,012	,006	,086	1,970	,049	,876	1,142
	BesO_Gem2019	,048	,095	,027	,506	,613	,597	1,674
	StaA_Gem2019	,123	,097	,066	1,273	,204	,616	1,625
	opleiding	-,189	,066	-,122	-2,847	,005	,908	1,101

a. Dependent Variable: GLPvdA2019

Collinearity Diagnostics^a

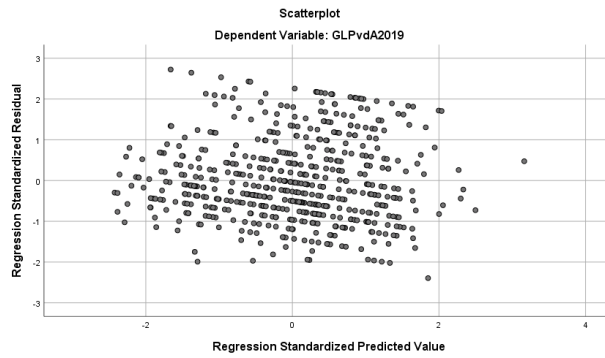
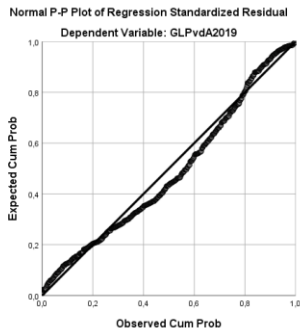
Model	Dimension	Eigenvalue	Condition Index	Variance Proportions					
				(Constant)	Gender	Age of the household member	BesO_Gem2019	StaA_Gem2019	opleiding
1	1	5,267	1,000	,00	,00	,00	,01	,01	,00
	2	,411	3,580	,00	,02	,02	,11	,25	,01
	3	,138	6,188	,00	,01	,08	,59	,56	,01
	4	,097	7,379	,00	,78	,13	,09	,06	,02
	5	,075	8,395	,00	,06	,29	,16	,12	,34
	6	,013	20,376	,99	,12	,48	,05	,00	,62

a. Dependent Variable: GLPvdA2019

Residuals Statistics^a

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	3,6411	6,9743	5,0875	,59646	566
Residual	-5,19159	5,90317	,00000	2,15830	566
Std. Predicted Value	-2,425	3,163	,000	1,000	566
Std. Residual	-2,395	2,723	,000	,996	566

a. Dependent Variable: GLPvdA2019

Assumpties controleren lineaire regressie van model 3: 2023

```

REGRESSION
  /MISSING LISTWISE
  /STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
  /NOORIGIN
  /DEPENDENT GLPvdA2023
  /METHOD=ENTER geslacht leeftijd opleiding BesO_Gem2023 StaA_Gem2023
  /SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED)
  /RESIDUALS NORMPROB(ZRESID) .

```

Regression

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,277 ^a	,077	,062	2,21135

a. Predictors: (Constant), StaA_Gem2023, Age of the household member, Gender, opleiding, BesO_Gem2023

b. Dependent Variable: GLPvdA2023

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	128,319	5	25,664	5,248	,000 ^b
	Residual	1540,365	315	4,890		
	Total	1668,684	320			

a. Dependent Variable: GLPvdA2023

b. Predictors: (Constant), StaA_Gem2023, Age of the household member, Gender, opleiding, BesO_Gem2023

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
1	(Constant)	7,569	1,004		7,537	,000		
	Gender	-1,115	,260	-,233	-4,286	,000	,994	1,006
	Age of the household member	-,001	,009	-,007	-,126	,900	,959	1,043
	opleiding	-,137	,091	-,085	-1,507	,133	,931	1,074
	BesO_Gem2023	-,115	,150	-,050	-,768	,443	,686	1,458
	StaA_Gem2023	,329	,166	,130	1,977	,049	,681	1,468

a. Dependent Variable: GLPvdA2023

Collinearity Diagnostics^a

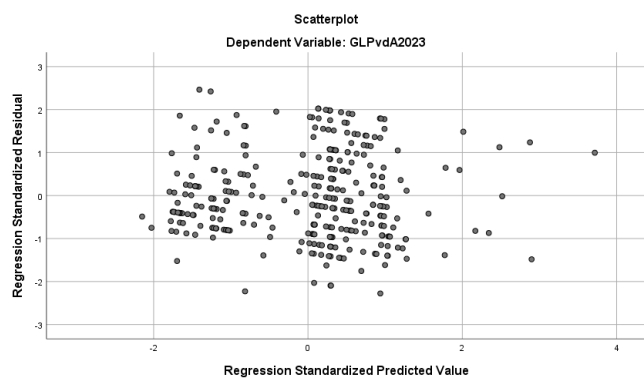
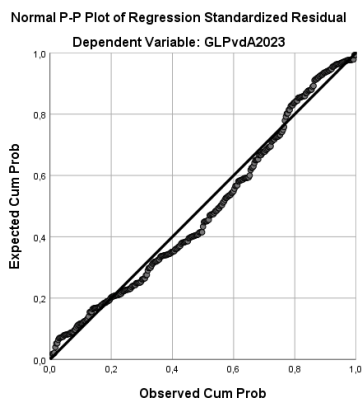
Model	Dimension	Eigenvalue	Condition Index	(Constant)	Variance Proportions				
					Gender	Age of the household member	opleiding	BesO_Gem 2023	StaA_Gem 2023
1	1	5,379	1,000	,00	,00	,00	,00	,01	,01
	2	,334	4,011	,00	,03	,01	,02	,16	,23
	3	,123	6,615	,00	,00	,00	,00	,79	,71
	4	,095	7,523	,00	,84	,08	,05	,00	,01
	5	,057	9,680	,00	,01	,40	,42	,00	,03
	6	,011	21,838	,99	,12	,51	,52	,03	,02

a. Dependent Variable: GLPvdA2023

Residuals Statistics^a

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	4,0813	7,7960	5,4424	,63324	321
Residual	-5,03590	5,44945	,00000	2,19400	321
Std. Predicted Value	-2,149	3,717	,000	1,000	321
Std. Residual	-2,277	2,464	,000	,992	321

a. Dependent Variable: GLPvdA2023

Multicollineariteit (VIF)

Om de multicollineariteit te meten gebruiken we de VIF score, met deze syntax is de VIF score berekend. Alleen de output waarin de VIF score te zien is staat in de bijlage.

		Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients B	Coefficients Std. Error	Standardized Coefficients Beta	t	Sig.	Collinearity Tolerance	Statistics VIF
1	(Constant)	,514	,055		9,320	,000		
	Gender	-,178	,038	-,194	-4,688	,000	1,000	1,000
2	(Constant)	,539	,139		3,885	,000		
	Gender	-,180	,038	-,195	-4,762	,000	,994	1,006
	BesO_Gem2019	,006	,019	,017	,322	,748	,597	1,674
	opleiding	-,031	,013	-,100	-2,341	,020	,908	1,101
	Age of the household member	,002	,001	,075	1,708	,088	,876	1,142
	StaA_Gem2019	,025	,019	,068	1,303	,193	,616	1,625

a. Dependent Variable: BiGIPvdA2019

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS BCOV R ANOVA COLLIN TOL

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT BiGIPvdA2019

/METHOD=ENTER BesO_Gem2019 geslacht opleiding leeftijd StaA_Gem2019.

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS BCOV R ANOVA COLLIN TOL

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT BiGIPvdA2023

/METHOD=ENTER BesO_Gem2023 geslacht opleiding leeftijd StaA_Gem2023.

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Tolerance	Statistics VIF
		B	Std. Error	Beta				
1	(Constant)	,624	,209		2,990	,003		
	BesO_Gem2023	-,017	,031	-,035	-,535	,593	,686	1,458
	Gender	-,226	,054	-,229	-4,182	,000	,994	1,006
	opleiding	-,013	,019	-,039	-,695	,488	,931	1,074
	Age of the household member	,001	,002	,024	,429	,668	,959	1,043
	StaA_Gem2023	,049	,035	,093	1,406	,161	,681	1,468

a. Dependent Variable: BiGIPvdA2023

Uitbijters en invloedrijke punten

Om te controleren voor uitbijters is er gekeken naar meerdere meetstaven, namelijk de cook's distance, leverage, de gestandaardiseerde residuen, en de DFBETA's. Deze zijn gemaakt op het moment dat de logistische regressie gemaakt was. De syntax is daarom hetzelfde en ziet er als volgt uit.

```
LOGISTIC REGRESSION VARIABLES BiGIPvdA2019
/METHOD=ENTER BesO_Gem2019
/METHOD=ENTER BesO_Gem2019 geslacht opleiding leeftijd
/METHOD=ENTER BesO_Gem2019 geslacht opleiding leeftijd StaA_Gem2019
/SAVE=COOK LEVER DFBETA ZRESID GOODFIT
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10) ITERATE(20) CUT(.5).
```

```
LOGISTIC REGRESSION VARIABLES BiGIPvdA2023
/METHOD=ENTER BesO_Gem2023
/METHOD=ENTER BesO_Gem2023 geslacht opleiding leeftijd
/METHOD=ENTER BesO_Gem2023 geslacht opleiding leeftijd StaA_Gem2023
/SAVE=COOK LEVER DFBETA ZRESID GOODFIT
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10) ITERATE(20) CUT(.5).
```

Om daarna te onderzoeken welke observaties uitbijters zijn, is de data gesorteerd op de grootste waarden op de verschillende meetinstrumenten van uitbijters. Ze zijn gesorteerd op hoogste naar laagste waarde, op deze manier is er makkelijk te zien welke observaties een te grote waarde hebben. En of de observatie mogelijk problematisch is.

Ten eerste de gestandaardiseerde residuen, er is sprake van een uitbijter als een observatie een score heeft boven de 3 of onder de -3. Er blijkt maar 1 observatie een uitbijter in de steekproef van 2019, de waarde van deze observaties is te vinden in tabel 4.7. In 2023 zijn op de gestandaardiseerde residuen hier helemaal geen uitbijters te vinden.

Daarna is er gekeken naar de leverage. De waarde van de leverage geeft aan hoe erg een bepaalde observatie aan de regressielijn trekt, dus hoeveel invloed een bepaalde observatie heeft voor de uitkomst van de regressie. Voor de leverage is er een bepaalde vuistregel die gehanteerd wordt, namelijk dat een observatie problematisch is wanneer deze een leverage heeft die groter is dan 3*het aantal parameters/aantal mensen in de steekproef. Voor 2019 is een observatie problematisch wanneer deze groter is dan 0,032 en een probleem in 2023 wanneer hij groter is dan 0,056. In 2019 zijn er 16

observaties die een problematische leverage hebben en in 2023 zijn dat er 9. De observaties met de vijf hoogste waarden staan weergegeven in tabel 4.7 en 4.8. In het onderzoek is er niet direct voor gekozen om deze observaties eruit te halen. Wanneer er namelijk gekeken wordt naar de waarden op statusangst en bestaansonzekerheid van deze zogenaamde problematische observaties, blijkt dat ze daar juist hoog op scoren. Doordat er zo weinig mensen in de steekproef een hoge score hebben op bestaansonzekerheid en statusangst, zullen deze observaties gezien worden als uitbijter.

Als laatste is er nog gekeken naar de DFBETA, deze kijkt naar de verandering in de gestandaardiseerde regressie coëfficiënt, ook wel de odds-ratio in een logistische regressie, als een observatie weggehaald wordt. Er is een probleem wanneer de DFBETA groter is dan 0,126 voor 2019 en voor 2023 is dat bij 0,167. Per variabele is er een DFBETA gemaakt, dus voor alle verschillende variabelen is gecontroleerd of er invloedrijke observaties zijn. Alleen in 2023 is er een observatie dat een invloedrijk punt kan zijn.

In de steekproef van 2019 bleek er maar 1 uitbijter te zijn op de gestandaardiseerde residuen, 16 op de leverage en geen uitbijters op de DFBETA's. In de steekproef van 2023 zijn er maar 10 uitbijters op de leverage en 1 op de DFBETA van de constante. In de tabellen 4.7 en 4.8 zijn de observaties te zien die het hoogste hebben gescoord op de DFBETA's en de gestandaardiseerde residuen. Niet alle invloedrijke punten zijn genoteerd, alleen de vijf grootste.

De uitbijters en invloedrijke observaties zijn niet uit de datasets gehaald, omdat ze belangrijke informatie bevatten over bestaansonzekerheden en mensen met statusangst.

Tabel 1. onderzoeken van de invloedrijke punten in de 2019 steekproef. Tussen de haakjes staat het huishoudnummer van de observatie.

<i>Gestandaardiseerde residuen (case)</i>	<i>Leverage (case)</i>
3,006 (584692)	0,076 (520562)
	0,071 (531240)
	0,061 (596582)
	0,056 (517864)
	0,054 (519577)

Tabel 2. onderzoeken van de invloedrijke punten in de 2023 steekproef. Tussen de haakjes staat het huishoudnummer van de observatie

<i>Leverage (case)</i>	<i>DFBETA (case)</i>
0,153 (500491)	0,181 (519174)
0,141 (590948)	
0,139 (516558)	
0,120 (546865)	
0,118 (534271)	

`SORT CASES BY ZRE_1(D) .`

`SORT CASES BY ZRE_2(D) .`

```
SORT CASES BY LEV_1(D).
```

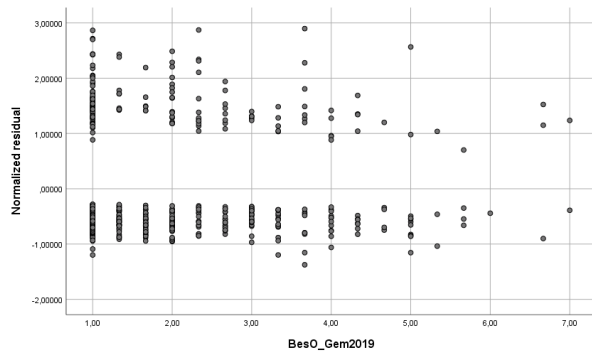
```
SORT CASES BY LEV_2(D).
```

```
SORT CASES BY DFB0_1(D).
```

```
SORT CASES BY DFB0_2(D).
```

Om een grafische weergave te krijgen van de gestandaardiseerde residuen is de volgende syntax gebruikt. Op deze manier is er ook te zien dat er geen observaties boven 3 of onder -3 liggen, en er dus op basis van gestandaardiseerde residuen 1 uitbijter is in 2019 en geen in 2023.

```
GRAPH  
/SCATTERPLOT(BIVAR)=BesO_Gem2019 WITH ZRE_1  
/MISSING=LISTWISE.
```



```
GRAPH  
/SCATTERPLOT(BIVAR)=StaA_Gem2019 WITH ZRE_1  
/MISSING=LISTWISE.
```

